

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh631>

TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE AMERİKAN İMPARATORLUĞU

Murat TOMAN*
Halil AKMAN**

Özet

ABD, kuruluşundan itibaren bir imparatorluk olarak kurgulanmıştır. Barış, eşitlik, demokrasi ve adalet gibi değerleri benimseyen ve bu değerleri küresel egemenliği için araçlar olarak kullanan yeni bir tür imparatorluktur. Bir kıta ülkesi olarak 19. yüzyıldan itibaren attığı her adım, küresel egemenliği yakalamak içindir.

1776 yılından, 1898 yılına kadar Amerikan kıtası içinde yayılmacı bir politika izleyen ABD, ortaya koyduğu Manifest Destiny ve Monroe Doktrini ile teritoryal büyümesine gerekçe üretmiştir. 19. yüzyıl boyunca izlenen yayılmacı politikasını güçlü ekonomik, siyasal ve sosyal gelişmeler ile destekleyen ABD için 1898 yılındaki İspanyol-Amerikan Savaşı, bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Zira bu tarihten sonra uygulanan küresel yayılmacı politikalar imparatorluk hayalini gerçekleştirmek için uygulanmıştır.

20. yüzyıl boyunca bir imparatorluk olarak yürüyüşünü sürdüren ABD için iki dünya savaşında savaşmak ve muzaffër çıkmak, büyük küresel egemenlik stratejisini gerçeğe dönüştürme yolunda önemli bir başarıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerikan hükümetlerinin ortaya koyduğu küresel egemenlik stratejisi, yapılandırılan sistem ile hayata geçirilmiştir.

Soğuk Savaş dönemi boyunca SSCB ile yürütülen mücadele, ABD'nin küresel egemenliğini sürdürmede önemli araçlar olan barış, demokrasi ve özgürlük gibi idealler ile desteklenmiştir. Soğuk Savaş'ın bitimiyle, dünyanın tek süper gücü olma sıfatını kazanan ABD için, Pax Americana sistemini kurmak önemli bir hedef olmuştur. ABD, 1990'lı yıllarda ortaya çıkan yeni dönemi, hangi dış politika öncelikleri ile ele alacağını belirlemek ile geçirmiştir. Sonucunda, 1990-2001 yılları arasında, dünyanın önemli noktalarında Amerikan etkisini ve askeri mevcudiyetini korumak ve içeride ekonomik gelişme öncelikli politikaları izlemek, ana politikalar olarak belirlenmiştir.

---

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Tarih Bölümü

** Yardımcı Doç. Dr., Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

11 Eylül 2001 tarihi, ABD için büyük öneme sahiptir. Bu trajik terör saldırısı, ABD'nin kimliğini dramatik bir şekilde etkilemiştir. Fakat terör saldırısı korku ve karmaşayı getirirse de, Teröre Karşı Doktrin'in G.W. Bush döneminde kullanılması için büyük bir fırsat vermiştir. Bu doktrin, Amerikan Yüzyılı Projesini ortaya koyan Yeni Muhafazakârlar tarafından, ABD'nin emperyal egemenliğini sürdürmek ve geliştirmek için bir araç olmuştur.

Bu çalışma kendini "özgürlük imparatorluğu" olarak konumlandıran ABD'nin, tarihsel süreç içerisinde imparatorluk gibi hareket ettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bundan öte, ABD'nin bir imparatorluk olup olmadığı veya imparatorluk ise nasıl bir imparatorluk olduğu tartışmalarına, tarihsel süreç içerisinde verilen kendi içinden ve prestij kazanan kaynaklar ile katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Amerikan İmparatorluğu, Pax Americana, Yeni Muhafazakâr, Hegemonya, Barış, Demokrasi, Savaş*

The American Empire In the Historical Context

Abstract

The United States was set up as an empire from the beginning. Since its creation the United States has followed expansionist policies for creating dominance wherever possible as a new type of empire. Promoting ideals like peace, equality, democracy and justice have always been tools for spreading her hegemony. As a continental power, US shaped her internal and external policies in order to acquire continental supremacy.

From 1776 to 1898, expansionist policies of US were endorsed by doctrines like Manifest Destiny and Monroe Doctrine to justify her expansion pace. US also supported her expansionist policy by progressive economic, political and social growth. The Spanish-American War in 1898 was an important milestone for US because after that expansionist foreign policies have been implemented in order to secure global empire dream.

During 20th century, US maintained her progress even two world wars have served US grand strategy to become an empire for the global dominance. After World War II, US has created a new world system and this system enabled her to sustain the grand dominance strategy. Cold War period has also served US to expand her global hegemony while US were struggling with USSR in order to shape her identity as a peace, democracy and freedom heaven.

With the end of Cold War, US has turned into a sole super power of the world. Being the sole super power of the world enabled US to set up Pax Americana ideal based world system. In 1990's US had tried to find exact foreign policy approach to handle new era. Yet in the period between 1990 and 2001, safeguarding American

influence and military presence in key regions of the world with economic development priorities for internal affairs were main policies

11 September 2001 has been a crucial date for Americans. The tragic terror assault dented US identity dramatically. However the terror assault created the reason for the application of the War on Terror Doctrine during the presidency of G.W. Bush. This so called doctrine bring forward an opportunity for Neo Conservatives to carry into effect The Project New American Century project for the US imperial hegemony.

This study aims to demonstrate how US, positioned herself as an “empire of liberty”, acted like an empire during the course history. In addition, it has a capacity to contribute into American empire discussions about whether US is an empire or not and if US is an empire, what kind of an empire, by presenting rich variety of prestigious sources from American scholars.

Key Words: *American Empire, Pax Americana, Neo-Conservative, Hegemony, Peace, Democracy, War.*

Giriş

Tarihi boyunca yayılcı politikalar izleyen ABD'nin bir imparatorluk olduğu iddiasının güç kazandığı dönem, oldukça yenidir. Akademik dünyada büyük ses getirmeye başlayan bu iddia, bir zamanlar, ABD'yi imparatorluk olarak görmeyi kabul etmeyen kesimler tarafından bile kabul edilmiştir. Oysa 20. yüzyıl boyunca ABD'nin bir imparatorluk olduğuna dair iddialar, düzen bozucu ve çoğunluğu Neo-Marksist ve radikal olan, sosyal bilimciler ve tarihçiler tarafından ortaya konmuştur (Höglund, 2007, s. 3). Fakat bu iddia, akademik çevrelerde, imparatorluk kavramı kaynaklı kavramsal kargaşadan dolayı kabul görmemiştir. Amerikan imparatorluğu tezi ancak imparatorluk kavramına kazandırılan yeni bir boyut ile popüler olmaya başlamıştır. Michael Hardt ve Antonio tarafından yazılan Empire isimli kitap ile birlikte, yeni bir imparatorluk kavramı ortaya çıkmıştır ve bu yeni yaklaşım ile ABD'nin bir imparatorluk olduğu iddiası güçlenmiştir. Onlara göre, imparatorluk yeni küresel sistemdir. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni küresel sistem, uluslararası ve ulusal organizasyonlar aracılığıyla dünyayı yönetmektedir. ABD ise bu yeni sisteme askeri ve siyasi olarak hizmet etmektedir.

Bu yeni küresel düzeni, 20. yüzyılın baskın söylemi ile 21. yüzyılı anlamak mümkün değildir. Çünkü bu yeni dönemde, emperyalizm ve onun temsilcisi ulus devleti dönemi sona ermiştir. Artık tek bir süper güç ve ona hizmet eden küresel tekeli kapitalizm vardır (Hardt & Negri, Empire, 2000, s. xii). ABD askeri güç olarak bu küresel sistem imparatorluğuna hizmet etmektedir. Hardt ve Negri tarafından ortaya konulan bu hayli tartışmalı

yaklaşımından hemen bir yıl sonra, ABD'nin, terör bahanesiyle Afganistan ve Irak'a müdahale etmesi, Amerikan imparatorluğu tartışmalarını ayyuka çıkarmıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen terör saldırılarından bir yıl sonra, 17 Eylül 2002 tarihinde, ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi (UGS) belgesinin açıklanmasıyla güç kazanmıştır (The White House, 2002).

Günümüzde halen ABD'nin, aslında dünya barışı ve düzeni için çalışan iyi niyetli bir imparatorluk olduğunu savunanlar ile ABD'nin kötü niyetli ve emperyalist bir imparatorluk olduğunu savunanlar arasındaki tartışmalar devam etmektedir. Bu tartışmaların büyük bir kısmı, Uluslararası İlişkiler disiplini altında yürütülmektedir. Ayrıca ABD'nin bir küresel imparatorluk mu veya hegemonya mı olduğu tartışması da güncelliğini korumaktadır. Bu tartışmalara, son zamanlarda, bütüncül bakış açısıyla yaklaşan ve Amerikan dış politikasının kuruluşundan itibaren imparatorluk odaklı olduğunu ortaya koyan çalışmalar eklenmiştir. Fakat bu çalışmalar hem oldukça yenidir hem de kısıtlı bir kesime hitap etmektedir. Türkiye'de, Amerikan imparatorluğu tartışmaları ya Michael Hardt ve Antonio Negri tarafından belirlenen kapsam çerçevesinde ele alınmaktadır ya da, ABD'nin bir hegemonya olduğu çerçevesinde ele alınmaktadır. ABD'nin sürdürülebilir ve kesintisiz bir dış politika anlayışı izlediği dile getirilse de, Amerikan imparatorluğunu tarihsel süreç içerisinde ele alan çalışmalar üretilmemiştir. Bu çalışma bahsi geçen eksikliği, yani Amerikan imparatorluğu olgusunu tarihsel süreç içerisinde ele almayı ve Amerikan imparatorluğu konusunu gündeme getirmeyi hedeflemektedir.

1. Amerikan İmparatorluğu Tartışmaları

11 Eylül 2001 saldırısından sonra, ABD'nin bir imparatorluk gibi hareket ettiğini öne süren birçok tartışma ve çalışma ortaya çıkmıştır. İmparatorluk tartışmaları, akademik çevrelerde ABD'nin küresel politikalarını açıklamak için kullanılmaya başlanmıştır (Colás & Saull, 2006, s. 1); (Ünlü, 2010, s. 238); (Stokes, 2005, s. 217); (Münkler, 2007, s. 3). Özellikle ABD'nin saldırılardan sonra izlediği dış politika stratejileri, imparatorluk ve emperyalizm konulu çalışmalar ciddi miktarda arttırmıştır. Bu çalışmaların önemli bir kısmı, Yeni Muhafazakâr entelektüeller tarafından üretilmiş ve Foreign Affairs, *Foreign Policy* ve *The National Interest* gibi dergilerde yayınlanmıştır. Ayrıca Yeni Muhafazakâr entelektüellerin üretim merkezi olan Project for New American Century (PNAC) isimli düşünce kuruluşu, konuyu ele alan on iki kitabı 2006

yılına kadar yayınlamıştır (O'Meara, 2006, s. 6). 11 Eylül sonrası dönemde, PNAC, Amerikan imparatorluğu odaklı yayınlarında; ABD'nin küresel liderliğini, dünyanın geleceği için bir umut olarak sunmuştur. Bu ideolojinin temsilcileri, ABD'nin askeri gücüne, diplomatik enerjisine ve yüce ilkelerine (demokrasi, barış ve özgürlük gibi) ihtiyaç olduğunu ısrarlı bir şekilde dile getirmişlerdir (O'Meara, 2006, s. 7).

Öte yanda, esas olarak Yeni Muhafazakârlardan önce, Marksist ve sol kökenli radikal entelektüeller, ABD'nin bir imparatorluk olduğu konusunda önemli ölçüde çalışmalar üretmişlerdir. Bu isimler, ABD'yi ilk ortaya çıkışından itibaren bir imparatorluk olarak görmeyi tercih etmişlerdir. Ama bu yaklaşım, Amerikan tarih yazımı ve siyaset bilimi içinde önemli ölçüde etkisiz bir yaklaşım olması nedeniyle, önemsenmemiştir (Höglund, 2007, s. 5). Lakin kendilerini, Neo Marksist olarak tanımlayan Michael Hardt ve Antonio Negri ikilisi, gayet tartışmalı ve bir o kadarda ilgi uyandıran İmparatorluk (Empire) isimli kitap ile bu durumu değiştirmiştir. İlk olarak 2000 yılında basılan İngilizce olarak basılan İmparatorluk kitabı, daha sonra küresel ilgiden dolayı on dile çevrilmiştir. Bu kitabın ortaya koyduğu teori, sol kesimden gelen en başarılı siyaset teorisi olarak kabul edilmektedir. İmparatorluk, küreselleşme karşısı siyaset teorisi içermesi hasebiyle, sol kesimin İncil'i olabilecek kadar popüler bir çalışma haline gelmiştir (Thompson, 2005, s. 73).

Bu kitaptan hemen kısa bir süre sonra, 11 Eylül terör saldırılarının meydana gelmesi ve bu terör saldırısı neticesinde, ABD'nin önleyici veya ön alıcı savaş doktrini ile küresel egemenlik yolunda adım atması imparatorluk tartışmalarını ayyuka çıkarmıştır. Hardt ve Negri ikilisine göre, küreselleşme, yeni bir siyasal sistemin veya egemenlik sisteminin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ortaya çıkan bu yeni sistemi, imparatorluk olarak adlandıran ikili, imparatorluğun, küresel kapitalizmin 1970'li yıllardan sonra yaşadığı finansal krizlere cevaben doğduğunu dile getirmişlerdir (Demirtaş, 2014, s. 74). Bu siyasal sistem, imparatorluk olarak adlandırmasına rağmen, yeni imparatorluk anlayışı ile klasik emperyalizm arasında bir bağ yoktur. Emperyalizmde devlet sisteminin bir parçasıyken, imparatorluk küreselleşmenin parçasıdır. İlâveten yeni sistemde, devletler etkisizdir. Devletlerin yerini imparatorluk almıştır ve küresel sistem tek bir güce ve yönetim mantığına dayanmaktadır (Hardt & Negri, Empire, 2000, s. xii).

Kapitalist dünya piyasası, özgür ve kısıtlama olmadan kendi oluşturduğu tekelci yasal sistem içinde dünya düzenini yürütmektedir. Yani, yeni

imparatorluk sistemi, tekelci kapitalist düzeni öngörmekte ve küresel sermaye dünyayı kendi ürettiği yasalar çerçevesinde yönetmeyi amaçlamaktadır. Yeni küresel sistemi, Amerikan küresel hegemonyasının temel taşları; küresel şirket ve sermaye oligarkları, küresel korporasyonlar, G-8 ülkeleri, Dünya Bankası, IMF vb. kişiler ve kurumlar tarafından şekillendirilmektedir. Bu sistem içinde; ABD, sistemin askeri gücü olarak, dolayısıyla sistemin en önemli parçası olarak konumlandırılmıştır. ABD, dünyanın şerifi olarak, düzen içinde çıkacak sorunlara insan hakları, demokrasi, özgürlük ve adalet adına müdahalede bulunmak ile görevlendirilmiştir. Diğer bir tabirle, sınırları olmayan ve küresel sistem içinde ülkeleri yönetecek olan imparatorluk, ABD sayesinde, gerekirse askeri müdahaleler ile tüm ülkeleri ve insanları sistemin içine almayı hedeflemektedir (Gallo, s. 30); (Demirtaş, 2014, s. 75); (Thompson, 2005, s. 76). 2001 yılında, imparatorluğu tanımlayan ve yeni egemenlik formatı olarak sunan Hardt ve Negri, 2004 yılında küresel düzeyde imparatorluğu karşı bir alternatif olarak öneren Çokluk (Multitude) isimli kitabı yayınlamıştır (Hardt & Negri, 2004). İmparatorluğa meydan okumak için küresel işbirliğini şart gören ikili, “Çokluk” teorisiyle bir bakıma dört yıl içinde önce düşmanı, sonrada düşmanı yok etmek için gerekli olan çareyi ortaya koymuştur.

Hardt ve Negri ikilisi kısa zaman içinde yeni imparatorluğu tanımlarken, yaşanan gelişmeler, tezlerini popüler hale getirmiştir. Zira ABD'nin önce 2001 yılında Afganistan'a ve sonra 2003 yılında Irak'a terörü yok etmek ve Afgan ve Irak haklarına özgürlük, demokrasi ve adalet götürmek bahanesiyle müdahale etmiştir. Bu iki askeri müdahale, imparatorluk tartışmalarını alevlendirmiş ve doğal olarak yenilikçi bir yaklaşım ortaya koyan, Hardt ve Negri ikilisinin tezini öne çıkarmıştır. Birçok Amerikalı bilim adamı, entelektüel, gazeteci ve yorumcu imparatorluk konusunu ele almıştır. Küresel sistem odaklı imparatorluk tezi de birçok kime tarafından irdelenmiştir. Fakat ABD'yi imparatorluk olarak tanımlamak, tarihsel süreç içerisinde ve hatta günümüze kadar sıradan Amerikalılar için kabul edilecek bir iddia olmamıştır. Zaten Amerikalılar, ABD'yi Soğuk Savaş sırasında hiper güç veya hegemon güç olarak, Soğuk Savaş sonrası ise süper güç olarak, yeni dünya düzenini de Pax Americana (Amerikan Barışı) olarak tanımlamayı tercih etmişlerdi (Bischof, 2009, s. 14).

Buna ilaveten, bilindiği üzere, imparatorluk kavramı üzerinde akademisyenler ortak bir tanım üretememişlerdir. Michael Doyle, Empires (İmparatorluklar) isimli kitabında ifade ettiği gibi imparatorluk kavramı

üzerindeki tartışmalar halen devam etmektedir (Doyle, 1986, s. 30). Bu nedenle imparatorluk konusu üzerine çalışan bilim adamları, imparatorluğu tanımlarken, her şeyi hesaba katarak ama basit tanımlamalar yapmaya çalışmışlardır. Örneğin imparatorluk kavramı üzerine tanımlar üreten (Ferguson N. , 2004), (Maier, 2006), (Porter, 2006) ve (Münkler, 2007) gibi akademisyenler; imparatorluğu, ülkeleri fetheden veya işgal eden ve fethedilen yerlerdeki insanları doğrudan yöneten ve belirli sınırları içerisinde hüküm süren ve emperyal güç olarak tanımlamıştır (Bischof, 2009, s. 14-15). Bütün bu yalın tanımlamalar, Amerikan imparatorluğu tartışmalarında, ABD'nin bir imparatorluk olmadığına iddia edenlerin elini güçlendirmiştir. Zira klasik imparatorluk tanımı ile ABD'yi bir imparatorluk olarak nitelendirmek, mantıklı görünmemektedir

Özellikle ABD'nin teritoryal genişlemeye yönelmemesi, klasik anlamda imparatorluk olmadığı iddiasını öne çıkarmıştı. Bu iddia, ABD hükümet yetkilileri tarafından da önemli ölçüde desteklenmiştir. Örneğin, 2000 yılında yaptığı açıklamada G.W. Bush; ABD'nin asla bir imparatorluk olmadığını dile getirmiştir. Daha sonra 2003 yılında Irak'a yapılan askeri müdahaleyi savunmak için açıklama yapan dönemin Savunma Bakanı Rumsfeld, ABD'nin teritoryal bir genişleme hedefi gütmeyeceğini ve yalnızca dünyayı daha güvenilir yapmayı hedeflediğini dile getirmiştir. En son olarak 2009 yılında ABD Başkanı Barack H. Obama, ABD'nin kendi çıkarları için mücadele eden bir imparatorluk olmadığını, bilakis dünyanın en önemli ilerleme kaynağı olduğunu ve küresel refah için mücadele ettiği savını öne sürmüştür (Go, 2001, s. 1)

Öte yanda, ABD'nin bir imparatorluk olmadığı iddiasının temeli, ABD'nin farklı ve eşsiz bir ülke olduğu iddiası, kuruluş sürecinde izlenen siyasi felsefe ile yakından alakalıdır. Bu bağlamda, kuruluşundan itibaren farklı bir devlet olduğu öne sürülen ABD, demokratik, barışçı ve düzen kurmak için mücadele eden bir ülke olarak görülmüştür. Ayrıca ABD'nin dış politika çerçevesinde attığı adımları, emperyalizm ve imparatorluk olarak nitelendirmek yerine, diplomasi kavramı ile açıklamak daha uygun bir yaklaşım olarak görülmüştür (Stokes, 2005, s. 218). Fakat günümüzde, ABD'nin, teritoryal genişleme hedeflemediğini ileri sürerek bir imparatorluk olmadığını iddia etmek, artık geçerli görülmemektedir. Çünkü imparatorluk olabilmek için illa ki teritoryal genişlemeye ihtiyaç olmadığı, bazı akademisyenler tarafından tarihten verilen örnekler ile çürütülmüştür. Örneğin zamanında bir şehir devleti olarak nitelendirilen Atina, Delos Birliği kapsamında dolaylı olarak uyguladığı cebri güç ve tehdit nedeniyle bir imparatorluk olarak görülmektedir. Atina'yi bir

imparatorluk olarak nitelendiren ilk kişi olan Thucydides, Atina İmparatorluğu'nun yükselişini, Peleponnes savaşını anlattığı kitabında detaylı bir şekilde ele almıştır (Thucydides, 2014); (Forde, 1986, s. 435). Thucydides, Atina şehir devletinin, Pers saldırısına karşı kurulan Delos Birliği kapsamında uyguladığı politikaları, bir imparatorluk tasarrufu olarak görmüştür. Günümüzde akademik çevrede, itirazlara rağmen, Atina, Delos Birliğe katılan diğer şehir devletlerini, cebri güç kullanma ile birlik içinde tuttuğu için imparatorluk olarak görülmektedir (Doyle, 1986, s. 30); (Rawlings, 2008, s. 42).

Bu bağlamda bakıldığında ABD, benzer bir şekilde günümüzde teritoryal bir genişleme hedeflememesine rağmen, izlediği politikalar nedeniyle, bir imparatorluk olarak görülmektedir (Nexon & Wright, 2007, s. 253). ABD, çağın gereği ve daha etkili olması nedeni ile küresel alanda gerektiğinde müdahaleci güç kullanmayı tercih etmektedir. Askeri müdahale ile düşmanı ortadan kaldırma yerine, uyumlu bir yönetim kurma ve bu uyumlu yönetimi destekleme, ABD'nin dış politika tercihlerinin başında gelmektedir. ABD klasik imparatorluk formatına uymamasına rağmen, yeni üretilen imparatorluk kavramı çerçevesinde imparatorluk olarak kabul edilmektedir. Günümüzde, ABD'nin yeni bir çeşit imparatorluk olduğu tezi, birçok bilim adamı ve entelektüel, tarafından desteklenmektedir. Bu tezi destekleyenlerden biri olan Bradley A. Thayer tarafından oluşturulmuş tabloya göre, ABD geleneksel imparatorluklardan farklı eşsiz bir imparatorluktur (Layne & Thayer, 2007, s. 6).

Tablo I: Geleneksel İmparatorluklar ile Amerikan İmparatorluğunun Karşılaştırılması

	Geleneksel İmparatorluklar	Amerikan İmparatorluğu
<i>Temel Amaç</i>	<i>Kontrol</i>	<i>Kontrol</i>
Yönetim Şekli	Doğrudan	Dolaylı
Teritoryal Yayılma	Çok Önemli	Önemsiz
İdeolojik Yayılma	Önemsiz	Çok Önemli
Emperyal Ekonomi	Diğerlerine Kapalı	Herkese Açık
Güç Kullanımı ve İlişkiler	Askeri güç kullanımı Diğer askeri güçler ile kısıtlı ilişkiler	İttifak temelli askeri güç kullanımı, Diğer askeri güçler ile maksimum ilişki

Geleneksel bir imparatorluk olmayan ABD'yi, eşsiz bir imparatorluk kategorisine yukarıda verildiği şekilde koymak yaygın bir görüş olmaya başlamıştır. Daha öncede bahsedildiği üzere, ABD'nin eşsiz bir ülke olduğu inancı, kuruluşundan itibaren Amerikan dış politika tercihlerini şekillendirmiştir. Eşsizlik inancı, ABD'yi farklı bir imparatorluk olarak tanımlamasını sağlamıştır. Farklı ve özel bir ülke ve toplum olmak, ABD'nin en önemli başarısı olarak görülmektedir. Benzer bir şekilde, ABD'nin en önemli başarılarından biri de, Amerikan imparatorluğu emelini çok iyi saklayabilmesi ve insanları yokluğuna inandırmasıdır. Nial Ferguson'a göre Amerikan imparatorluğunun olmadığını savunmak, bir bakıma Amerikan imparatorluğunun mucizesi gibidir (Ferguson N. , 2003).

1.1. Amerikan İmparatorluğu mu, Hegemonyası mı?

2000'li yıllardan sonra ortaya çıkan Amerikan imparatorluğu tartışmaları, hem eşsizlik hem de hegemonya kavramlarını öne çıkarmıştır. Özellikle ABD'nin bir imparatorluk olmadığını iddia edenler, onun eşsiz bir hegemonya olduğunu dile getirmişlerdir. On üç koloninin bir araya gelerek oluşturduğu birliğin temel siyasi felsefesi olan eşsizlik kavramı, ABD'nin Tanrı tarafından seçilmiş ve özel bir ülke olduğu iddialarının temelini oluşturmaktadır (Sümer, 2008, s. 123). Bu nedenle tarihsel süreç içerisinde Amerikan devlet adamları, eşsizlik temasını, konuşmalarında dile getirmişlerdir. Örneğin, 18. yüzyılın sonlarında, ABD'nin kuruluşunda önemli rol oynayan ve Britanya'ya karşı özgürlük savaşının fitilini ateşleyen Thomas Paine göre, ABD'yi özgürlüğün son kalesi ve insanlığın sığınağıdır (Eckler, 1918, s. vii). 19. yüzyılın ortalarında, Amerikan ulusunun temelini inşa eden ve köleliği kaldırmak için mücadele eden Abraham Lincoln'e göre ABD, Tanrı tarafından seçilmiş bir ülkedir. 20. yüzyılın sonlarına doğru Bill Clinton hükümetinin Dışişleri Bakanı Madeleine Korbelt Albright göre ise, ABD dünya için vazgeçilemez bir ülkedir (Judis J. B., 2005, s. 1). Eşsizlik kavramı birçok alanda, Amerikalıların yaşamını etkilemiştir. Bu görüşün dış politikaya yansımaları Henry Kissinger iki davranış ile açıklamaktadır. Bu davranışlardan ilki, ABD sınırları içerisinde demokrasiyi yüceltmek ve sahip olduğu demokrasi ile tüm dünyaya örnek olmak, ikincisi ise Amerikan değerlerini, başkalarına dayatmak için tüm dünyada mücadele etmektir (Kissinger, 1994, s. 18).

ABD, 19. yüzyılda, Monroe ve Manifest Destiny (Açık Kader) doktrinleri ile mevcut imparatorluklardan farklı olarak eşitlik, demokrasi, özgürlük ve adalete dayalı bir sistem sunarak hem kendini farklılaştırmış hem de genişlemesini rahatlıkla kıta Amerikası içinde gerçekleştirmiştir. Benzer şekilde, 20. yüzyılda, ABD Truman doktrini kapsamında eşsiz ve farklı bir sistem kurmuştur. Bu sistem, rızaya dayalı hegemonya olarak adlandırılmaktadır. Hegemonya, ABD'nin Soğuk Savaş döneminde, sömürge sistemine ihtiyaç duymadan, tüm dünyada yayılmasını sağlamıştır. Fakat Amerikan hegemonyası, ABD'nin aslında bir imparatorluk olmadığı tezini desteklemek için öne sürülmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında hegemonya olgusu ele alınmaktadır. İlk olarak hegemonya kavramını irdelemek gerekmektedir. Bu doğrultuda inceleme yapıldığında görüldüğü üzere, klasik anlamda hegemonya teriminin iki anlamı kullanılmaktadır. Kimi bilim adamları hegemonya terimini askeri ve siyasal egemenlik anlamında kullanırken, kimileri de ekonomik egemenlik anlamında kullanmaktadır. Gramsci tarafından üretilen hegemonya kavramı, Robert W. Cox tarafından Uluslararası İlişkiler disiplinde, ekonomik egemenlik anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Çiftçi, 2009, s. 205).

Robert W. Cox, hegemonyayı basit bir şekilde, kendi kapitalist üretim biçimini diğer ülkelere rıza yoluyla benimseten ve düzen içinde lider bir ülkenin var olduğu sistem olarak tanımlamaktadır. Cox'a göre hegemonya düzeninde sadece devletler değil, diğer devlet dışı kurumlar da sistemin parçasıdır (Cox R. W., 1981, s. 141-144). Çünkü tek başına baskın bir güç olarak hegemon devlet, sistemin yürütülmesi için yeterli değildir. Hegemonya sisteminde lider-hegemon devlet, sahip olduğu askeri, ekonomik, siyasi ve sivil güç sayesinde dünyaya istediği kuralları, istikrar adına dayatmaktadır. Öte yanda hegemonyanın askeri güç ve siyasal egemenliğe dayandığı anlamda hegemon güç ile diğer devletler arasında tahakküm ilişkisi bulunmaktadır. Tahakküm kavramı, zor kullanımına dayanmasından dolayıyla hegemonya kavramıyla, realizm ile de alakalıdır. Bu nedenle güç kullanımına dayalı hegemonya ile Gramsci tarafından ortaya konulan ve Cox tarafından benimsenen rızaya dayalı hegemonya arasında, anlamlı fark bulunmaktadır (Keyman, 2000, s. 159).

Rızaya dayalı hegemonya anlayışı, ABD'nin bir imparatorluk olmadığını iddia eden kesimler tarafından öne çıkarılmaktadır. Benzer bir yaklaşıma sahip olan John G. Ikenberry, 1940'lı yıllardan itibaren, ABD'nin iki büyük stratejiyi izlediğini iddia etmektedir. Ona göre birinci büyük strateji, realizm odaklıdır.

Yani; çevreleme, caydırma ve küresel güç dengesini koruma gibi hedefler ön plandadır. Güç kullanımına dayalı hegemonya anlayışı, askeri ve siyasi hedefleri şekillendirmektedir. İkinci büyük strateji ise liberalizm odaklıdır. ABD, İkinci Dünya Savaşı neticesinde ortaya çıkan yeni düzeni yapılandırmak ve küresel sistemi Amerikan sistemine entegre etmek için adım atmıştır. Dünya ekonomisini güçlendirmek ve bu işlemi yaparken de küresel ölçekte etkin olan kurumları kurmak ve serbest piyasa ekonomisini teşvik etmek, Amerikan hegemonyasının önünü açmıştır (Ikenberry J. G., 2002, s. 45-47).

Ekonomik egemenliği öngören hegemonya anlayışı, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemi içinde ortaya koyduğu vizyonu açıklamakta önemli bir rol oynamaktadır. ABD'nin hegemonyası, tarihin en hırslı kurumsallaşma hamleleri ile mümkün olmuştur. Savaş sonrası dönemde, kurulan Birleşmiş Milletler (BM), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) vb uluslararası organizasyonlar, yeni dünya düzeninin kurulması ve bu düzenin kurula dayalı yapıya dayanmasına olanak sağlamıştır. Bu sistem, ABD'nin düzen koruyucu bir rolü benimsemesine ve siyasal, ekonomik, sosyal vs. politikaların uluslararası organizasyonlara göre düzenlenmesine sağlamıştır (Ikenberry G. J., 2005, s. 140). Fakat İkinci Dünya Savaşı sonrası, ABD tarafından hegemonyaya dayalı sistem kurulması, ABD'nin bir imparatorluk olduğu iddiasını çürütememektedir. Zira ABD kuruluşu sırasında da benzer, liberal, özgürlükçü ve eşit eyalet sistemi oluşturmuştur. Yani ABD, 19. yüzyılda kurduğu sistemi evrensel hale getirmiştir. Bu nedenle başta John Ikenberry olmak üzere, Daniel Deudney, Andrew Hurrell ve John Agnew gibi bilim adamlarının imparatorluk kavramına karşı çıkmaları, tarihsel gerçekler ile tam anlamıyla örtüşmemektedir (David & Grondin, Hegemony or Empire? The Redefinition of US Power under George W. Bush, 2006, s. 2). İlaveten ABD'nin ekonomisiyle bilimsel, askeri ve kültürel alanlarda önderliği ile dünyaya örnek olduğunu ve uluslararası alanda liderliğini yumuşak güç politikaları ile yürüttüğünü öne süren John Agnew'in yaklaşımı (Agnew, 2005, s. 28), ABD'nin kuruluşundan itibaren izlediği yayılmacı politikayı tam anlamıyla açıklayamamaktadır.

Bu çalışmanın içerisinde, aşağıda ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı gibi ABD, tarihsel süreç içerisinde hem askeri güç kullanmış, hem de bu askeri güç kullanımını eşsiz bir ülke olma savına dayandırarak küresel egemenlik için adımlar atmıştır. Hem sömürge hem rejim değişikliği, hem de Soğuk Savaş

döneminde olduğu gibi ve taşeron savaş yöntemleriyle klasik bir imparatorluk gibi davranmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere, ABD'nin en büyük başarısı, bir imparatorluk gibi davranmasına rağmen, Amerikan imparatorluğunun olmadığı konusunda inandırıcı propaganda yapabilmesidir. Ayrıca hegemonya ve imparatorluk kavramları üzerine çıkan kafa karışıklığının en büyük nedenlerinden biri, daha öncede belirtildiği üzere ABD'nin eşsiz bir imparatorluk olmasıyla, daha doğrusu geleneksel imparatorluk tanımlarına uygun olmaması ile alakalıdır (O'Meara, 2006, s. 11).

1.2. ABD'yi İyi Niyetli Bir İmparatorluk Olarak Görenler:

Daha önce de bahsedildiği üzere, akademik çevrelerde kavramsal olarak Amerikan imparatorluğu kavramı farklı şekillerde algılanmaktadır (Uzer, 2013, s. 71). Çoğunlukla Yeni Muhafazakâr ideolojiye mensup akademisyenlerden oluşan ve ABD'yi iyi niyetli bir imparatorluk olarak görmektedir. Bu fikre sahip entelektüel ve bilim adamlarının dayanak noktası, ABD'nin küresel barış için gerekli olduğu inancıdır. Onlara göre ABD küresel düzenin sigortası ve jandarmasıdır. ABD, 1990'lı yıllardan itibaren, çok taraflı yaklaşımla, küresel ve bölgesel sorunlara müdahale etmiştir. Fakat bu müdahale yetersizdir. Zira ABD, Soğuk Savaş sonrası, yetersiz askeri müdahaleler ile desteklenen yumuşak güç politikası ile yanlış yapmıştır. ABD, mutlaka küresel sistemi tehdit eden haydut devletlere ve terör örgütlerine daha sert ve tek taraflı bir dış politika izlemeliydi. Askeri müdahale ile yola getirilen ülkeler, mutlaka demokrasi, özgürlük ve en önemlisi ekonomik liberalizm ile dönüştürülmelidir (Mabee, 2004, s. 1361). Diğer bir deyişle ABD, küresel politikaları belirlemede liderlik yapmalı ve bu liderliği bir imparatorluk gibi yerine getirmelidir. ABD'nin nihai amacı, özgürlük, demokrasi ve küresel liberalizm odaklı bir küresel sistem oluşturmak olmalıdır. Michael Cox'a göre bu fikirde olanların büyük kısmı, ABD'nin Roma ve Britanya İmparatorluğu gibi davranması konusunda hem istekli, hem de bu rolü mantıklı bulmaktadır (Cox M. , 2003, s. 8).

ABD'nin bir imparatorluk gibi davrandığı iddiasını destekleyen görüşler, 2003 yılında, Irak'a yapılan askeri müdahale sonrasında artmıştır (Nexon & Wright, 2007, s. 253). Bu görüşlerden önemli bir kısmına göre, ABD'nin imparatorluğu dünya için gereklidir ve küresel barışa yöneliktir. Tabii ki tek görüş bu çerçevede yapılandırılmamıştır. Örneğin, Irak'a yapılan askeri müdahaleden iki ay sonra Joseph S. Nye, ABD'yi bir imparatorluk olarak

tanımlamış ve bu olgunun 21. yüzyılın egemen anlatı olacağını dile getirmiştir (Nye, 2003, s. 60). ABD'nin dış politikasını önemli derecede şekillendiren ve 1970'li yıllarda Jimmy Carter'ın milli güvenlik danışmanlığını yapan Zbigniew Brzezinski'ye göre ABD, küresel bir güç olarak dünyaya liderlik yapabilecek kapasitedir (Brzezinski, 2007, s. 1).

Robert Kagan ise farklı bir yaklaşım ortaya koyarak ABD'yi, merhametli bir imparatorluk olarak tanımlamıştır (Kagan, 1998, s. 25). Benzer bir yaklaşım ile Dinesh D'Souza'ya göre ABD, en asil ruhlu emperyal güç olarak tanımlamıştır (D'Souza, In Praise of an American Empire, 2002). Daha da ileri giden Thomas Freidman ise ABD'yi, barış ve istikrar havarisi olarak tanımlamıştır (Freidman, 2003). Öte yanda, Dimitri Simes, Amerikan imparatorluğunun modernliğini dile getirmiştir (Simes, 2003, s. 93). Nial Fergusson'a göre ise ABD, kuruluşundan beri imparatorluktur ama liberal bir imparatorluktur. Bu imparatorluğun barış ve güvenlik misyonunun altını çizmiştir (Fergusson, 2004, s. 10-12). Son olarak Captain M.V. Prato ise, ABD'nin gönüllü bir imparatorluk olduğunu, ABD olmaması durumunda dünyanın Kuzey Kore, Çin ve İran gibi saldırgan ve anti demokratik ülkeler ile başa çıkamayacağını dile getirmiştir (Prato, 2009, s. 3).

1.3. ABD'yi Kötü Niyetli Bir İmparatorluk Olarak Görenler:

Barış, huzur, özgürlük ve istikrar gibi kavramlar ile süsleyerek iyi niyetli bir imparatorluk olarak gören isimlerin yanı sıra, ABD'yi kötü niyetli bir imparatorluk olarak görenler de mevcuttur. Bu yaklaşımı gösteren isimlerin büyük kısmı Marksist kökenli akademisyenlerden oluşmaktadır. Marksistler ABD'yi en başından itibaren emperyalist ve özellikle kapitalist bir ülke olarak görmüşlerdir (Höglund, 2007, s. 5). Onlara göre, 2001 yılından sonra G. W. Bush tarafından ortaya konulan askeri müdahale destekli emperyalist politikalar ve rakip küresel bir süper gücün ortaya çıkmasını önlemek amacıyla üretilen stratejiler, ABD'yi bir imparatorluk, ama kötü niyetli bir imparatorluk yapmaktadır (Mabee, 2004, s. 1362). Bu yaklaşım, ABD'nin imparatorluk olarak şeytani düzene karşı gerekli olduğu iddiasının tam tersidir. Bu iddiaya göre, ABD'nin kendisi kötü niyetli ve şeytani bir imparatorluktur ve hedefi küresel sömürü düzeni kurmak ve enerji kaynaklarını sömürmektir.

Amerikan imparatorluğu konusu, Noam Chomsky ismi ile özdeşleşmiş gibidir. 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra ortaya çıkan yeni konjonktürü, ABD'nin küresel egemenlik için yarattığına inanan Chomsky, imparatorluk

konusunda Yeni Muhafazakâr entelektüeller ile daha doğrusu Paul Wolfowitz ile aynı fikre sahiptir. İkisine göre de ABD bir imparatorluktur. Fakat ikisinin arasındaki düşünce farklılığı, bakış açısından kaynaklanmaktadır. Chomsky'e göre ABD, kötü niyetli, Wolfowitz'e göre ise iyi niyetli bir imparatorluktur (Arthur Schlesinger, 2005, s. 43). Chomsky, radikal söylemleriyle Batıyı ve ABD'yi ciddi bir şekilde eleştiren bir isimdir. Marksist ve anarşist kişiliği ile Amerikan imparatorluğuna bir bakıma savaş açmış olan Chomsky'e göre Amerikan dış politikası tarafından izlenen emperyalist ana strateji, dünyayı kontrol etmeyi amaçlamaktadır. Genel olarak 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra izlenen dış politikanın amacı, küresel imparatorluk hedefini gerçekleştirmektir (Höglund, 2007, s. 6).

Tabi ki ABD'nin kötü niyetli bir imparatorluk olduğuna dair görüş ortaya koyan tek isim Chomsky değildir. Örneğin, ABD'nin emperyalist bir sömürü aracı olarak küresel egemenlik faaliyeti yürüttüğünü iddia eden Richard Falk, küresel faşizm tehlikesinin kapıda olduğunu dile getirmiştir. O'na göre ABD tarafından sunulmakta olan demokrasi ve barış havarisi görünümü, bir imaj çalışmasından öte değildir (Falk, 2004, s. 24). Diğer yanda Michel Chossudovsky ise ABD'nin küresel hegomanya için imparatorluk gibi hareket ettiğini ve hedefinin eskiden olduğu gibi enerji kaynaklarına sahip ülkeleri sömürgeleştirme olduğunu iddia etmektedir (Chossudovsky, 2005, s. 123). Benzer bir yaklaşıma sahip olan David Harvey, ABD'nin imparatorluk ve hegomanya hedeflerinin altında yatan nedenin petrol olduğunu dile getirmiştir (Harvey, 2003, s. 3). Öte yanda Ray Kiely'e göre, 11 Eylül 2001 saldırısından sonra ABD'nin terörü temel düşman almasının nedeni, egemenlik hedeflerini gerçekleştirmektir (Kiely, 2005, s. 3). Diğer bir isim olan, Paul L. Atwood ise ABD'nin tarih boyunca, imparatorluk refleksi ile hareket ettiğini ve başlangıçtan beri eşsiz bir güç ve bir imparatorluk olduğunu iddia etmektedir (Atwood, 2010, s. 6).

Yukarıda görüşleri verilen isimlerin yanında önemli bir yere sahip olan Neo-Marksist Antonio Negri ve Michael Hardt ikilisi, ABD'yi emperyalist bir güçten öte imparatorluk olarak tanımlamaktadır. Onlara göre ABD, sömürge peşinde koşan bir ülkeden öte, küresel kapitalist düzen ile bütün dünyayı yöneten bir imparatorluktur. Küreselleşme ile ortaya çıkan bu yeni durum küresel medya gücü ile yürütülmektedir (Höglund, 2007, s. 5). Tabi ki Chalmers Johnson, Amerikan imparatorluğu odaklı tartışmalara önemli katkıda bulunmuştur ve bu konuyu 2000'li yıllardan beri ele almaktadır. Johnson 2000

yılında yazdığı kitabında, ABD günün birinde, yaptıklarından dolayı dünya çapında ciddi direnç ile karşılaşacağını ve bu direncin terör ve sosyal çalkantılar şeklinde olacağını dile getirmiştir (Johnson, 2000). Johnson daha 2004 yılında, Amerikan imparatorluğunun tarihsel kökenini ele almış ve ABD'nin, Monroe Doktrinin ilanından beri imparatorluk olduğu savını öne sürmüştür. Ayrıca Johnson, ABD'nin sömürgeci bir devlet olmadığını öne sürenlere karşı, ABD'nin dünya çapında sahip olduğu 725'ten fazla askeri üssünü göstermiştir. Ona göre ABD, bu üsler sayesinde yeni bir tür askeri imparatorluk haline gelmiştir. ABD, yerleştiği askeri üsleri emperyalist amaçlar için kullanmaktadır (Höglund, 2007, s. 6).

2. Tarihsel Süreç İçerisinde Amerikan İmparatorluğu

Bütün yukarıda verilen tartışmaların ışığında ABD'nin bir imparatorluk olup olmadığı veya imparatorluk ise ne tür bir imparatorluk olduğu konuları tartışmaya açıktır. Amerikan imparatorluğu iddialarının tam olarak anlaşılabilmesi için, ABD'nin geçmişte izlediği dış politika tercihlerini irdelemek önem arz etmektedir. Bu bağlamda Amerikan imparatorluğu tartışmaları her ne kadar son dönemde popüler olan bir konu olsa da, Amerikan imparatorluğu olgusu, ABD'nin kuruluş dönemine dayanmaktadır (Sempa, 2008). 19. Yüzyılın başına kadar bir kıta devleti olarak genişleyen ve bu genişlemesini bazen savaş, bazen satın alma, bazen de etnik temizlik yolu ile gerçekleştiren ABD'nin, küresel bir imparatorluk olma yolundaki adımlarını irdelerken, tarihsel olarak geçmişine bakmak gereklidir.

2.1. Emperyal Gücün Kuruluşu ve Yükselişi 1776-1898

ABD'nin kurucuları, kendilerini bir kıta ulusu olarak görmüş ve Amerikan imparatorluğunu oluşturduklarını düşünmüşlerdi. ABD'nin kuruluş yıllarında, başta Britanya İmparatorluğu olmak üzere sömürgeci imparatorluklarla mücadele etmesi ve bu ülkelere karşı başarılı olması bu düşünceyi daha da güçlendirdi. Özellikle milliyetçilik akımı sayesinde, Amerikan milletinin temellerinin daha en başından atılması ve toplumsal yapının en temel taşı olan dinin, siyasi alanda önemli yer tutması, ABD'nin imparatorluk hedeflerini şekillendirdi (McDougall, 1997, s. 15). Başlangıçtan itibaren ABD'nin “eşsiz” bir ülke olduğu inancı, kuruluş temelinin felsefesini oluşturmuş ve başta dış politika tercihleri olmak üzere birçok alanda politikalarını yapılandırmıştır. (Davis & Lynn-Jones, 1987, s. 23).

Eşsiz ve vazgeçilmez bir ülke olma inancı, yaklaşık yüzyıl gibi uzun bir süre, tarihçiler ve sosyal bilimciler tarafından tam olarak anlaşılmadı. Bunun temel nedeni eşsizlik kavramının farklı algılamalar, kavramsal içerikler ve bakış açılarıyla şekillenmesiydi. Örneğin kimileri eşsizlik olgusunu, siyasi sistem ile ilişkilendirirken, kimileri özgürlük, demokrasi ve adalet gibi değerler ile ilişkilendirmiştir. Kimileri ise Amerikan yaşam stili ve ekonomisi ile ilişkilendirmiştir (Litke, 2010, s. 7). Püriten vizyonu olarak ortaya çıkan eşsizlik iddiası, yeni kurulan Amerikan Cumhuriyetini, Avrupa'daki geçmişinden koparıp yeni bir devletin felsefi altlığını oluşturmak amaçlıdır. Fakat teori olarak kâğıt üzerinde iyi görünen bu adım, realite ile uyuşmamaktadır. Zira 19. yüzyılda ABD'nin kıta Amerikasına yönelik ortaya koyduğu doktrinlerle teritoryal genişlemeyi de gerçekleştirmiştir (McEvoy-Levy, 2001, s. 23).

Tarihsel sürece bakıldığında, Amerika kıtasının eski dünyanın realitesi ile tanışması, 1492 yılında keşfedilmesiyle başlamıştır. Amerikan kıtasını keşfeden Avrupalı devletler, hâkimiyet elde etmek için bildikleri yola başvurmuşlardı. Askeri güç ve zor kullanımını içeren bu yol, yeni Amerika kıtasının kaderini değiştirmiş ve mevcut yerli halkların yok olmasına neden olmuştu. Örneğin, 1519-1605 yılları arasında sadece Meksika'da yerli nüfus, 25 milyondan 1 milyona düşmüştü. Kolonyal dönemde Amerika kıtasına feodal sistemi getiren Portekizliler ve İspanyollar, işgücünü karşılamak için Afrika'dan köleleri kıtaya getirtmişlerdi. Yani ABD, daha ilk kuruluşundan itibaren, yayılmacı ve emperyalist bir devlet karakterine sahipti (Livingstone, 2009, s. 8).

Oysa ABD'nin kurucu babalarından biri olan Thomas Jefferson'a göre ABD, özgürlük imparatorluğuymuştu. George Washington'a göre ABD, yükselen bir imparatorluktu ama bu imparatorluk kesinlikle Avrupalı imparatorluklardan farklı bir karaktere sahipti. Her ikisi ABD Başkanı da ABD'nin bir gün mutlaka bir imparatorluk olacağına inanmaktaydı (Judis J. B., 2004, s. 20). ABD'nin kuruluşu döneminde Amerikan imparatorluğu konusuna inan kişiler sadece bu isimler değildi. Örneğin Washington'un başkanlık yaptığı her iki dönemde danışmanlık görevi yapan Alexander Hamilton da, benzer şekilde imparatorluk hayalini dile getirmişti. Hamilton, ABD'nin bir gün imparatorluk olacağını ve Büyük Britanya İmparatorluğu'nu geçebileceğini hayal etmekteydi. Daha 1795 yılında Hamilton, ABD'yi büyük bir imparatorluğun embriyosu olarak tanımlamaktaydı (Sempa, 2008). Aslında başlangıçtan itibaren bir imparatorluk gibi hareket eden ABD, 1776-1848 yılları arasında antiemperyalist bir yaklaşım ortaya koymuştu. ABD'li politikacılara göre Batı Avrupalı sömürgeci ülkeler,

Tarihi Süreç İçerisinde Amerikan İmparatorluğu

yo, çürümüş ve özgürlük karşıtı ülkelerdi. Sömürgecilik, asla kabul edilecek bir yöntem olarak kabul edilmemektedir. Onlara göre ABD, 24 eyaletten oluşan ve bağımsızlığını, Britanya İmparatorluğunu mağlup ederek elde etmiş anti sömürgeci bir devlettir (Eckler, 1918, s. 11).

Anti sömürgeci yaklaşımlara rağmen, 19. yüzyılda ABD, devamlı olarak yayılmaya ve büyümeye devam etti (Kastor, 2010, s. 2). ABD'nin yayılması makul görülüyordu ve bu durum kaderinin yansımasıydı. Öte yanda, her fethedilen veya satın alınan toprak, eyalet olarak özgür ve demokratik sisteme dâhil ediliyordu. Bu yaklaşım, kesinlikle Britanya İmparatorluğu'nun yaklaşımından farklıydı. Özgür iradeye dayalı eşit ortaklık, ABD'yi eşsiz yapmaktaydı. Gerçekten de 19. yüzyılda teritoryal yayılma ile birlikte nüfus artışı, Amerika kıtasının kaderini değiştirmeye başlamıştı. Teritoryal genişleme ve nüfus artışının etkisine bakıldığında, ABD'nin neden 20. yüzyıla çok güçlü bir devlet olarak girdiğini anlamak mümkündür. Öyle ki 1850'li yıllara gelindiğinde yerleşime açılan 500 milyon mil kare arazide, 10 milyon civarı nüfus yaşamaktaydı (Go, 2001, s. 36).

Eşsizlik kavramı, 19. yüzyılda Amerikan dış politikasını da şekillendirmekteydi. Örneğin, ABD'nin yükselişinde, Tocqueville'nin de iddia ettiği gibi, Amerikan kıtasının eşsiz durumu etkiliydi. Fakat "ABD, Amerika kıtasında yayılırken ne bir komşu ülke engeli, ne de savaş tehdidi ile karşılaşmıştır" iddiası tam olarak doğru görünmemektedir. Zira o dönemde, kıta Avrupa'nın sömürgeci devletleri (İspanya ve Britanya) ile komşuydu. Bu iki sömürgeci imparatorluk, ABD'nin yayılması önünde engeller oluşturmuştu. İlaveten bu dönemde, ABD'nin kontrol altında tuttuğu bölgelerde yaşayan yerli nüfusunu da, göz ardı etmemek gerekmektedir (Go, 2001, s. 36-37). Bütün bunlara rağmen ABD, 1810-1870 yılları arasında aşağıda verilen tabloya göre 6 kıta ve bölgede 71 adet askeri müdahale ve veya yayılma girişimi gerçekleştirmişti (Go, 2001, s. 39).

Tablo II: ABD'nin 1810-1870 Yılları Gerçekleştirdiği Askeri Müdahale ve Yayılma

Bölge	Sayı
Afrika	4
Asya-Pasifik	22
Karayıplar, Orta ve Güney Amerika	21
Avrupa ve Doğu Avrupa	2

Ortadoğu ve Kuzey Afrika	3
Kuzey Amerika ve Meksika	19

ABD, 19 yüzyılda gerçekleştirmiş olduğu 71 adet askeri müdahale ve yayılma hamlesiyle, diğer sömürgeci devletlerden farklı olmadığını ortaya koydu. Özellikle İspanya'nın ve Portekiz'in Latin Amerika üzerindeki etkisinin azalması üzerine harekete geçti. 19. yüzyılın başlarında batıya doğru genişlemek için Kızılderililer ve diğer koloni güçleri ile çatışmaya girip, 1803 tarihinde Louisiana'yı ve 14 eyaleti ele geçirdi. Daha sonra Kanada'nın eyaleti olacak iki eyaleti, Fransa'dan 15 milyon dolara satın aldı. Yine, 1819 tarihinde Florida'yı İspanya'dan aldı ve 1846 tarihinde Oregon'u İngiltere'ye karşı giriştiği askeri müdahaleyle ele geçirildi. Aynı yıl içinde Meksika ile savaşa girdi ve Meksika'nın yarısını, Texas, New Mexico ve California eyaletlerine ait toprakları ilhak etti. 50 yıl için 2,3 milyon mil kare araziye ele geçiren ABD, Amerika'nın Kaderi olarak tanımlanan “*Manifest Destiny*” doktrini ile yaptığı işgalleri, dini referans ile yasal hale getirdi (Livingstone, 2009, s. 10).

Esasında ABD, çelişkili bir şekilde siyasal kararlar almış ve adımlar da atmıştı. Örneğin 2 Aralık 1823'te Kongreye sunulan ve sonradan Monroe Doktrini olarak adlandırılacak brifing, uzun yıllar Amerikan siyasi yaşamına yön veren, değişmez bir anlayış olarak var oldu. Bu anlayışla, sömürgeci devletlerin Amerika kıtasına yönelik sömürgecilik faaliyetlerine karşı konulacağı, aynı zamanda ABD'nin de Avrupa devletlerinin kolonilerine ve çıkar bölgelerine yönelik müdahalelerde bulunmayacağı kararı benimsendi. ABD'nin hem anti-emperyalist politika izlemeye çalışması, hem emperyalist güçlerle mücadele etmesi, hem de devamlı olarak genişlemeye çalışması büyük bir tezat gibiydi. Monroe Doktrini çerçevesinde bir bakıma Avrupa'ya sırtını dönen ABD, Latin Amerikan ülkelerinin yanında yer almış gözükmekteydi. Fakat bu durum, yanıltıcı bir siyasi adımdan başka bir şey değildi.

Aslında ABD, Monroe Doktrini ile Latin Amerika'yı “arka bahçe” yapmayı hedeflemişti (Gilderhus, 2006, s. 8). Bu tezat durum, ABD'li devlet adamları tarafından hep göz ardı edildi. Çünkü, zaten ABD'nin bir imparatorluk olması gerektiği konusu hep gündemdeydi. Britanya İmparatorluğuna benzeme, hatta ondan daha büyük bir imparatorluk olma arzusu vardı (Judis J. B., 2004, s. 20). Bu konu üzerinde düşünen birçok devlet adamı mevcuttu. Bunlardan biri de, bir deniz kaptanı olan Alfred Thayer Mahan'dı. Mahan, *1660-1783 Tarihleri Arası Deniz Kuvvetlerinin Tarih Üzerindeki Etkisi* isimli kitabıyla, hem ulusal

hem de uluslararası arenada üne kavuşmuştu. Mahan, Hamilton gibi bir Britanya İmparatorluğu hayranıydı. O, ABD'nin Britanya İmparatorluğu'nun jeopolitik mirasçısı olduğunu iddia etmekteydi (Sempa, 2008).

ABD, bu dönemde yaşanan büyük endüstriyel devrimlerin tetiklediği ekonomik kalkınma sayesinde büyük bir ekonomik güce ulaştı. 1860 yılında inşa edilen, 1880 yılında büyütülen ve modernize edilen donanması sayesinde, büyük bir deniz gücü haline geldi. Aslında donanmanın hedefi, emperyal bir yayılmadan öte, savunma amaçlıydı. Fakat bu durum, 1890'lı yıllar ile birlikte değişmeye başladı. Özellikle İspanya'nın zayıflamaya başlamasıyla sadece Karayipler ve Uzakdoğu'da birkaç sömürge hariç elindekileri kaybetmesi, ABD'nin Karayipleri ele geçirme fikrini yürürlüğe koymasına neden oldu. Dönemin başkanı ve Amerikan imparatorluğunun mimarı olarak kabul edilen Cumhuriyetçi William McKinley, İspanya ile savaşmaya ve ülkesi için stratejik olan bölgeleri elde etmeye karar verdi (Yordan, 2006, s. 29-30); (Lafaber, 1986, s. 712). McKinley, 1896 yılı seçimleri öncesi hazırladığı ustaca bir planla İspanya ile savaşın önünü açtı. İspanya'ya savaş açılmadan önce, öncelikle toplumsal tepkileri yönlendirmek için adımlar atıldı. Özellikle İspanya ile bağımsızlık savaşı veren Küba halkına yardım etmek gündeme geldi. Gönderilen yardımları ve Küba halkının yaşadığı trajediyi, büyük medya kampanyası aracılığı ile kamuoyu ile paylaştı (Healy, 1988, s. 35). Daha sonra Havana Limanında demirli olan USS Maine isimli savaş gemisinin, 14 Şubat 1898 tarihinde patlatılarak batırılması ve bu saldırının sorumlusu olarak İspanya'nın gösterilmesiyle İspanya'ya karşı savaş başlatıldı (Stanford, 2014). 266 Amerikalının ölümü ile sonuçlanan bu savaşın üzerinden geçen bir asır sonra yapılan araştırma sonucu, aslında patlamanın dâhili sorumlular tarafından yapıldığına dair şüphe uyandıracak deliller ortaya kondu, fakat artık çok geçti (Judis J. B., 2004, s. 38).

İspanya'ya karşı açılması gündeme geldiğinde, ABD'nin kâğıt üzerinde geçerli olan izolasyon odaklı dış politikasının değiştirilmesine, savaş karşıtı olan Mark Taiwan, William James, Jane Addams, Samuel Gompers, Charles W. Eliot ve Charles Francis Adam gibi entelektüeller karşı çıktı. Fakat tüm itirazlara rağmen dış politikada değişim bir gecede halledildi. ABD, tarihin en kısa zaferlerinden birini, yıllardır hazırladığı donanması sayesinde kısa sürede kazandı (Judis J. B., 2004, s. 31). 19. yüzyıl boyunca yayılmacı politikalarını Latin Amerika üzerinde de devam ettiren ABD, 1898 yılında İspanya ile yaptığı savaşta, Küba'nın bağımsız olmasını sağladı ve bu girişim Latin Amerika'da

olumlu yankılar uyandırdı. ABD, daha sonra sorun olacak *Platt Amendment* anlaşması ile Küba'nın koruyucu ülkesi oldu. Amerikan imparatorluğunun küresel düzeyde politikalarını şekillendirecek olan bu antlaşma, ABD'nin süper güç olma yolundaki ilk adımlarından biri olarak görülmektedir (Ries & Weber, 1993). Savaş sonucunda ABD, bir dünya devleti oldu ve geri kalmış ülkelerin koruyucusu olma söylemiyle emperyalist adımlar attı. İlk olarak General Leonard Wood yönetiminde Küba'da, Filipinlerde, Porto Riko ve Panama'da geniş çaplı bir örgütlenme, reform ve gelişme hareketlerine girişildi (Nevins & Commager, 1951, s. 439).

Sonuç olarak, 19. yüzyılda ABD'nin hızla Amerika kıtası içinde genişlemesi, Monroe doktrini ile anti kolonyalist politikalar izlediği düşünülen ülke için şaşırtıcı adımlardı. ABD, resmen bir zamanlar karşı çıktığı ülkeleri taklit etmişti (Schumacher, 2002, s. 35). Esasen şaşırılacak çok fazla bir şey yoktu, çünkü Monroe Doktrini her ne kadar anti sömürgeci bir karakter taşısa da, Latin Amerika'yı arka bahçe yapma girişiminin yolunu açan bir doktrin olarak kabul edilmektedir (Gilderhus, 2006, s. 6).

2.2. 1898-1945 Arası Dönem

19. yüzyıl boyunca, Amerikan kıtasına yönelik büyüme ve genişleme hamlelerine rağmen, ABD'nin küresel imparatorluk arzusu, Alexander Hamilton hayranı Teddy Roosevelt (Başkanlığı 1901-1909) döneminde gerçekleştirilmeye başlandı (Panitch & Gindin, 2006, s. 21). Washington'un ve Jefferson'un gösterdiği yolda ilerleyen Roosevelt, ABD'nin uluslararası polis gücü ve genel dünya görevlerini üstlenmesi gerektiğini düşünmekteydi. Roosevelt, Britanya İmparatorluğu'nun Hindistan'da gerçekleştirdiği gibi Küba ve Filipinlerde bir sömürgecilik başarısının olabileceğini, bu doğrultuda ABD'nin hızlı bir şekilde yayılmasını arzuladı. Savaşların başarılı bir şekilde sonuçlanması, Amerikan halkında da heyecan oluşturdu ve ABD'nin uluslararası arenada görünmesi konusunda halkın destek vermesini sağladı. Esasında bu desteğin altında medyanın büyük etkisi vardı. Örneğin *Outlook* dergisinde editör olan ve önemli bir Protestan rahip olan Lyman Abbot gibi isimler, ABD'nin toprak işgal etmediğini, aslında bu ülkelere medeniyet götürdüğünü iddia etmekteydi. Yeni elde edilen piyasalar ile yapılan karlı ticaret ve özellikle Uzak Doğu'da Çin'in önemli bir piyasa olarak görülmesi, imparatorluk yolunda önemli adımların atılmasını sağladı (Judis J. B., 2004, s. 42)

Kendinden sonra Woodrow Wilson ve Franklin D Roosevelt gibi, ABD başkanları tarafından izlenecek olan dış politika önceliklerini ortaya koyan Teddy Roosevelt'in yaşamı, Amerikan emperyalizm politikasının yükselişini resmetmekteydi (Judis J. B., 2004, s. 52). Roosevelt, Pasifik Okyanusu'na yönelik geliştirdiği politika ile ABD'yi Uzak Doğu'ya yöneltti. Bu açılım nedeniyle ABD, artık bir dünya imparatorluğuydu. Roosevelt, ABD'nin imparatorluk misyonu için barışı, demokrasiyi ve ticareti destekledi. Ayrıca William Howard Taft tarafından üretilen “Dolar Diplomasisi” yani Amerikan ticaretinin ve yatırımlarının diplomasi yolu ile desteklenmesi, ABD'yi I. Dünya Savaşı öncesi yalnızlık politikasından kurtardı (Nevins & Commager, 1951, s. 446).

ABD'nin liderlik ve küresel güç olma konusunda attığı diğer ciddi adımlar ise Birinci Dünya Savaşı sırasında başkanlık yapmış olan Woodrow Wilson'a aitti. Başkanlık açılış konuşmasında “*Yeni Özgürlük*” adını verdiği programını anlatan Wilson, Amerikan halkına yönelik bir dizi reformu gerçekleştireceğini dile getirdi. Wilson, dış siyasette Roosevelt tarafından kullanılan Latin Amerika ülkeleri üzerinde olumsuz etki oluşturan *Büyük Sopa* politikası yerine, güvene dayalı ve istismarcılıktan uzak dış politika izledi. (Nevins & Commager, 1951, s. 453). Özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında önce tarafsızlık politikası izleyen ABD'nin bu yaklaşımı, 1916 yılında yapılan seçimlerde değerlendirildi. Dış politikada izlenen tarafsızlık politikası, seçimin sonucunu etkiledi. Çünkü tarafsızlık politikasına rağmen ABD, 1917 yılında, İngiltere'nin yanında savaşa katıldı. Bu tavır değişikliğinin en önemli nedeni, Wilson'un idealist yaklaşımıydı. Wilson, savaş sonrasında dünyanın demokratik ve güvenli bir yer olacağına inanmakta ve bu savaşın bütün savaşları bitireceğini iddia etmekteydi (Nevins & Commager, 1951, s. 459).

Monro Doktrini ABD kamuoyunu öyle etkilemişti ki, bu doktrinden uzaklaşıp ülkeyi savaşa götüren Wilson, ülkede ciddi şekilde eleştirildi. Oysa fırsatını bulmuşken dünya liderliğine oynamak arzusunda olan Wilson, I. Dünya Savaşı sonrası oluşan Milletler Cemiyetinde ABD'nin etkili şekilde yer almasını planlamıştı. Nihayetinde her ne sebepten kaynaklanırsa kaynaklansın ABD, savaşa uluslararası düzeni korumak ve demokratik bir sistem kurmak söylemiyle girdi. Wilson, daha özgür, güvenli ve demokratik bir dünya oluşturma ideallerini, halkların kendi kaderlerini çizme ve toprak bütünlüğü ilkeleri ile destekledi (Wittkopf, M.Jones, & Kegly, 2008, s. 5). Fakat bu yaklaşımından dolayı Wilson, Amerikan kamuoyu tarafından ciddi bir şekilde

eleştirildi. Alman ve İtalyan kökenli göçmenlerin başını çektiği kitlelerin, savaşa girilmesi nedeniyle Wilson'a öfke duyması, Wilson'un 1920 yılında yapılan seçimi kaybetmesine neden oldu (Atwood, 2010, s. 104-119). Aslında Wilson, savaş sonrası için ortaya koyduğu ilkeler ile dünyayı şekillendirmeyi hedeflemişti ama bu hedeflerinin Amerikan kamuoyunda gerekli desteği alamaması nedeniyle başarısızlığı uğradı. ABD, Wilson sonrası dönemde küresel ve yerel nedenlerden dolayı, İkinci Dünya Savaşı'na kadar içine kapandı (Gindin & Sam, 2006, s. 27).

Bu içe kapanma süreci, Tam olarak Franklin D. Roosevelt dönemine kadar sürdü. *Yeni Düzen (New Deal)* söylemi ile başa gelen, ABD'nin yeniden ekonomik olarak kalkınmasını sağlayan, 1933-1945 yılları arası başkanlık yapan ve hitabet gücü olan Roosevelt, ABD'nin dünyaya liderlik yapma vaktinin geldiğini düşünmekteydi. Roosevelt, ölene kadar ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na girmesini özgürlük, ifade özgürlüğü, dini özgürlük ve benzeri söylemlerle savundu. Aynen Wilson gibi Roosevelt de, ulusların kendi kaderlerini belirlemesini ve serbest piyasa ekonomisini desteklemekteydi (Nevins & Commager, 1951, s. 489). Ayrıca bu dönemde *Time*, *Life* ve *Fortune* gibi dergilerin kurucusu olan Henry Luce gibi figürler de, sivil girişimci olarak ABD'nin dünyayı değiştirmesi ve küresel lider olması ve dünyaya güçlü katkıda bulunması görüşlerini desteklemekteydi (Judis J. B., 2004, s. 123).

İkinci Dünya Savaşı, ABD'nin küresel ekonomik düzeni ve ahlaki değerlere dayanan uluslararası düzeni kurması yolunda önemli bir fırsat olarak görüldü (Wittkopf, M.Jones, & Kegly, 2008, s. 4) Fakat bu fırsatın kullanılabilmesi için, Amerikan kamuoyunun iknası şarttı. Zira Wilson'un başına gelenler unutulmamıştı. Dolayısıyla Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, İKINCI Dünya Savaşı sırasında da ilk olarak tarafsızlık politikası izlendi. Fakat daha sonra Pearl Harbour saldırısı bahane edilerek savaşa girildi. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na girişi, halen komplo teorileri bağlamında tartışılmaktadır. Kimileri Franklin D Roosevelt'in savaşa girmek için 2800 Amerikan deniz askerini feda ettiğini iddia etmektedir. Aslında bu iddialar 2001 yılında Thomas Fleming tarafından yazılan *Franklin D. Roosevelt ve II. Dünya Savaşı İçinde Savaş* isimli kitabında belgelerle de ispatlanmaya çalışılmıştır. Fleming'e göre Roosevelt, ABD'yi savaşa sokabilmek, Amerikan halkının desteğini alabilmek ve Wilson'un durumuna düşmemek için Pearl Harbour saldırısına göz yummuştur (Fleming, 2001); (Atwood, 2010, s. 126).

2.3. Soğuk Savaş Dönemi

1945-1991 yılları arasında ortaya çıkan Soğuk Savaş, tarihsel süreç içerisinde irdelenmesi gereken ilginç dönemlerden biridir. İkinci Dünya Savaşı sırasında müttefik olan ABD ve SSCB, savaş sonrasında farklı iki kutup temsilcisi olarak dünya düzenini belirlemişlerdir. Bu yıkıcı savaş sonucunda ABD, dünyanın en güçlü devleti haline geldi (Niebuhr, 2008, s. 38); (Atwood, 2010, s. 151). Böylelikle, ABD'nin uluslararası alana girişi, aynen arzu edildiği gibi etkili oldu. ABD artık Kissinger'in deyişiyle de, bu gücü sayesinde uluslararası ilişkilere bakış şeklini tüm dünyaya kabul ettirebilme gücüne sahipti. Savaş sonrası, tahminlere göre, dünya ekonomik üretiminin %35'ine sahip olan ABD öyle kuvvetliydi ki, tüm dünyayı kendi istediği şekilde tasarlaması ve şekillendirmesi kaçınılmaz bir şekilde kabul edilmekteydi (Henry Kissinger, 2000, s. 12). Gerçekten de 1945'ten sonra Washington'un hayali gerçekleşmeye başlamış gibiydi. ABD, kısa sürede bir zamanlar gıpta ettiği Britanya İmparatorluğu gibi güçlü bir devlet olmayı hedefledi. İlk olarak yeni küresel düzenin temelleri atıldı. Sonra Britanya İmparatorluğunun sömürgelerinden çekilmesi ile oluşan güç boşluğu, dolduruldu. Oysa daha 1919 yılında, Versailles Barış Antlaşmasından sonra dünyanın dörtte biri Britanya İmparatorluğunun kontrolü altındaydı. Sadece 30 yıl sonra üzerinde güneş batmayan Britanya İmparatorluğu, savaşı kazanmasına rağmen güç kaybetmeye başladı. Neredeyse tüm sömürgelerin hepsinde isyan çıkmıştı (Engdahl, 2004, s. 85).

Öte yanda, ABD için, 1942 yılında, ABD Dışişleri Bakanı Cordell Hull tarafından ortaya konulan vizyonun uygulanmasına sıra gelmişti. Hull'a göre küresel egemenlik için ABD, mutlaka yeni bir uluslararası ilişkiler sistemi kurmalıydı ve bu sistem ABD'nin küresel egemenliğine güç katmalıydı (Stokes, 2005, s. 221). Böyle bir ortamda hiç beklenmedik bir şekilde Soğuk Savaş dönemi başlamıştı. İlginç bir şekilde Soğuk Savaş döneminin başlaması, Amerikan kamuoyunda şaşkınlık oluşturmuştu. Çünkü SSCB ile ilişkiler, savaş sırasında oldukça iyi gitmişti. ABD medyası gözünde SSCB, Adolf Hitler'i durduran ve yok etmekte olan bir kahraman ülkeydi. Stalin'e, Uncle Joe (Joe Amca) lakabı bile takılmıştı (Jentleson, 2010, s. 114). Savaş sırasında Winston Churchill, Josef Stalin ve Franklin D Roosevelt, büyük üçlü olarak tanımlanmaktaydı. ABD, hem İngilizlere hem de Ruslara dokuz milyar dolar civarında yiyecek, savaş donanımı ve benzeri yardımlarda bulunmuştu. Tabi ki sağ görüşlü ve antikomünist tepkilerin var olduğunu da göz ardı etmemek

gerekmektedir. Savaşın bitimine yakın Roosevelt'in ölmesiyle, tecrübesiz, etkilenmesi kolay ve en önemlisi komünist düşmanı Harry S. Truman'ın başa gelmesi, bir bakıma hem ABD'nin hem de dünyanın kaderini değiştirdi. Kimilerine göre eğer Roosevelt ölmeseydi, Stalin ile barışı sağlayabilecek bir antlaşmayı imzalayabilirdi (Atwood, 2010, s. 154).

Truman başa geçer geçmez, SSCB'nin Nazi Almanya'sının yerine geçtiğini ilan etti. Nazi tehdidi yeni ortadan kaldırılmışken, yeni bir düşmanın ortaya çıkması küresel barış ve güvenliği tehdit eden bir durum olarak sıkıntı oluşturdu ve gerilim yine had safhaya çıktı. SSCB tehdidi yeni savaşın habercisi gibiydi. Amerikan basını yeni düşman ile ilgili yayınlar yapmaktaydı. Örneğin, Eylül 1945 tarihinde basılan *Life* dergisinde, Sovyet Rusya'nın atom bombası yüklü füzelerinin, ABD'nin şehirlerini tehdit ettiği resmedilmişti. Gerçekte, SSCB, 1957 tarihine kadar atom bombasını üretemeyecekti. Buna rağmen, SSCB, Amerikan medyası tarafından devamlı olarak şeytanlaştırıldı. Örneğin, ABD basınına verdiği demeçte, Pasifik savaşlarının kahramanı Chester Nimitz, Sovyet Rusya'nın İngiltere'yi bombalayacağını ve denizaltı gemileri ile Amerikan kıyı şehirlerine saldıracağını iddia etmekteydi. Benzer bir şekilde başkan danışmanı Clark Clifford, komünist tehdidinin ciddi olduğunu ve ABD'nin mutlaka nükleer ve biyolojik savaşa hazır olması gerektiğini dile getirmekteydi. Bu ve benzeri açıklamalar ile Amerikan halkı, yeni düşmana hazırlanmaktaydı (Atwood, 2010, s. 155)

Truman ve ekibi, savaştan daha yeni çıkmış, büyük kayıplar vermiş ve tüm alt yapısı zarar görmüş SSCB'nin yeni düşman olduğu propagandasına ciddi önem vermişlerdi. Özellikle, Amerikan medyası ateşli bir şekilde Sovyetlerin dünyayı ele geçireceği iddiasını kamuoyuna anlatmaktaydı. Özgür dünya ve dünyanın özgürleştirileceği söylemi devamlı dillerdeydi. Gerçi Truman Doktrininde geçen, yardımların dünyanın tüm özgür insanlarına yönelik olacağı açıklaması, yardıma ihtiyaç olan tüm bölgeler için mi, yoksa yardımların ABD açısından dünyanın stratejik önemi olan yerlerine mi yöneltileceği merak konusuydu (Shimko, 2013, s. 24). Böyle bir ortamda savaşın bitiminden iki yıl sonra, 1947 yılında, ünlü Truman doktrini yayınlandı. Bu dönemde Sovyet Rusya'nın, Yunan sivil savaşında taraf olduğu iddiası devamlı olarak gündemdeydi. SSCB'nin ihtiraslı politikası, korku amaçlı kullanılmaktaydı. Aslında Stalin, bir zamanlar Nazi taraftarı olan, savaş sırasında İngilizler tarafından desteklenen Yunanlı komünist ve milliyetçileri desteklemeyeceğini Churchill'e iletmişti. Gerçekten de tam da bu yüzden

Yunanlı komünistler ve milliyetçiler başarıya ulaşamamıştı (Atwood, 2010, s. 158).

Truman Doktrini, ABD'nin geleneksel izolasyon politikasını tamamiyle terk edip, aktif ve müdahaleci bir politikaya geçişinde önemli bir adım oldu (Bullard, 1951, s. 28). Her şeye rağmen İkinci Dünya Savaşı sonrası zayıflayan Avrupa'nın aksine, SSCB'nin güçlü ordusuyla ön plana çıkması, ABD açısından önemli bir tehdit unsuruydu. SSCB tehdidi altında olan Türkiye ve Yunanistan için yapılacaklar, ABD'nin gelecek politikaları açısından önem teşkil ediyordu. İngiltere'nin 1947'nin başlarında Yunanistan ve Türkiye'ye artık yardım yapamayacağını bildirmesiyle, ABD'nin bu ülkelere yardımı gündeme gelmişti (Üstün, 1997, s. 33). Zaten Komünist tehdidinde karşı bu iki ülkenin acilen yardıma ihtiyaçları vardı. Bu durumda, ABD'nin bir strateji değişikliğine gidip dünya hâkimiyeti için duruma müdahale mi edeceği, yoksa kendisini ilgilendirmeyen uzak coğrafyalara ilgisiz mi kalacağı kararı önemliydi. Yoğun geçen tartışmalar neticesinde 23'e karşı 67 oyla bu tasarı kabul edildi (New York Times, 1947). Truman Yardımı ile ABD, barış döneminde ilk kez başka ülkelerin problemlerine ilgi gösterip müdahalede bulundu. Bu yönden bakılınca Truman yardımı, ABD'nin açılımında önemli yere sahiptir (Ambrose, 1992, s. 67).

ABD karar alıcılarının, 1947'den itibaren dünya gücü olmak için aktif politika ve müdahale yönündeki tavırları, bu alanda tüm Avrupa'ya yönelik geniş bir yardımı gündeme getirdi. Çünkü İkinci Dünya Savaşı sonucunda ciddi şekilde altyapısı zarar gören ve mali olarak zayıflamış bir Avrupa, ABD ekonomisini de dolaylı olarak olumsuz şekilde etkilemekteydi. Bu doğrultuda ABD Dışişleri Bakanı George C. Marshall, 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesindeki konuşmasında Avrupa'ya ekonomik yardımı gündeme getirdi ve yardım politikalarının herhangi bir ülkeye değil, yoksulluk ve kaosa karşı olduğunu savundu (New York Times,, 1947). Marshall Planı, bir bakıma Amerikan çıkarlarının Avrupa'da korunması ve Amerikan imparatorluğunun küresel egemenliği için yürürlüğe sokulmuştu. Bir yandan da bu yardım sembolik nitelikler de taşımaktaydı. Eski dünyanın bir zamanlar şaşalı devletleri, yeni dünyanın eski kolonisi olan ABD'ye yine muhtaç olmuştu ama bu sefer bağımlı hale gelmişlerdi (Jentleson, 2010, s. 20).

İkinci Dünya Savaşından sonra ABD, küresel düzen kurucu, barışı sağlayan, kollayan ve koruyan bir devlet olarak öne çıktı. Soğuk Savaş döneminde, SSCB'ye karşı duruşu ile hem Amerikalıların hem de diğer

insanların gözünde etkili bir polis gücüydü. Bu arada Soğuk Savaş'ın en hareketli dönemi, 1950'li yılların başında başlamıştı ve bu dönem 1960'lı yılların ilk yıllarına kadar sürdü. Bu dönemde ABD için, SSCB'nin her alanda kısıtlanması ilk strateji oldu. Truman ve Eisenhower hükümetleri SSCB'yi Avrupa dışında tutmak için, Wilson tarafından üretilen dış politika stratejisini uyguladı (Judis J. B., 2004, s. 136). Bu dönemde ABD, bölgesel işbirliği organizasyonları ile SSCB'ye karşı mücadelesini güçlendirdi. Rio Paketi (1947), NATO (1949), Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı-SEATO (1954) ve Bağdat Paketi (1955) ve ikili antlaşmalar (Japonya, Tayvan ve Kore), ABD'nin hızlı bir şekilde SSCB'yi çevreleme amacını taşımaktaydı. 1955 yılına gelindiğinde, ABD, dünya çapında 55 ülke ile ittifak kurmuştu. Bu ittifaklar ABD'nin nükleer saldırıya karşı müttefiklerini koruyacağı anlamına gelmekteydi (Bischof, 2009, s. 16). Tabii ki bu ittifaklar sadece askeri koruma amacını taşımıyordu. ABD yanına çekebileceği bütün devletleri kendi kuracağı sisteme dâhil etmeyi amaçlamaktaydı. SSCB ise 1949 yılında kurulan NATO'ya karşılık, 1956 yılında Varşova Paktını kurdu. Savaş sonucunda kurulan yeni düzende, 1952 yılında Kore, 1954 yılında Vietnam, 1958 yılında Irak, 1961-62 yıllarında Küba üzerinden SSCB ile karşı karşıya geldi ve küresel güç mücadelesine girdi (Jentleson, 2010). Amerikan imparatorluğu büyük bir sorun ile karşı karşıyaydı. Zira bakış açılarına göre “iyi” ile “kötü” arasındaki mücadele, beklenen ölçüde başarılı bir şekilde yürütülmemekteydi (Judis J. B., 2004, s. 138).

ABD tarafından kurulan yeni dünya düzenine yönelik ikinci strateji küresel finansal sistemin kurulmasına yönelikti. İngiliz-Amerikan petrol çıkarılarının korunmasıyla mali ve parasal sistemi tamamıyla İngiliz ve Amerikalılar çıkarları doğrultusunda şekillendirebilmesi için yeni düzene ihtiyacı vardı. Bu doğrultuda yeni ekonomi düzenini kurmak için 1944 yılında New Hampshire eyaletine bağlı Bretton Woods kasabasında buluşan Lord Keynes ve Amerikalı meslektaşı Dexter White, dünya ekonomisinin tamamıyla kontrol altına alınmasını sağlayacak bir anlaşmayı gerçekleştirdi. Bu anlaşmaya göre Uluslararası Para Fonu (IMF) Dünya Bankası kurulacak ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) imzalanacaktı. Kurulacak olan uluslararası kurumlar ve yapılacak anlaşmalar İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşturulacak yeni dünya düzenini kurmaya yönelikti. ABD hegemonyası kontrolü altında, serbest piyasa düzeni bu kuruluşlar sayesinde yürütülecekti. Daha önemlisi Bretton Woods görüşmesi sonrasında yaratılan altın değişim

sistemi ile üye ülkelerin döviz kurları Amerikan dolarına sabitlendi. Bir ons altın otuzbeş dolar dengesi kuruldu (Engdahl, 2004, s. 87). Marshall yardımları ile Avrupa'ya sağlanan ekonomik yardım, Avrupa ülkelerini ekonomik yönden ABD'ye bağlarken, NATO'nun kurulması ile Avrupa ülkeleri, askeri yönden de ABD'ye bağlandı (Jentleson, 2010, s. 124).

Sömürgeciliğin sona erdiği, 1960'lı yıllarda, ABD, Üçüncü dünya ülkelerine yönelik politikalar geliştirdi. ABD komünizm ile mücadele bahanesi ile yer altı kaynağı zengin Kongo, Vietnam, İran, Guatemala ve Küba'da askeri güç kullandı. Fakat ilk olarak Küba'da Domuzlar Körfezi çıkarmasında (1961) başarısız olundu. Daha sonra, Vietnam'da (1963-1973) savaş beklenenden zor ve uzun sürmesi, ABD'nin küresel imajını olumsuz etkiledi (Jentleson, 2010, s. 150) Bundan öte Vietnam Savaşı, büyük bütçe açığına neden oldu. Bu dönemde ABD, evrensel ilkelerinin gösterdiği yol dışına çıkarak sömürgecilikten kurtulan yeni ülkelerin dost diktatörleri ile işbirliğine gitti. Buna rağmen, 1960'lı yıllar, ABD için ekonomik sıkıntıların yaşandığı bir dönem oldu. Özellikle Japonya ve AB bölgesinde yaşanan ekonomik büyüme, ABD'yi sıkıntıya sokmaya başladı. Yaşanan kriz, 1945 yılında kurulan finansal sistemi tehdit etmeye başladı. Bu nedenle 1971 yılında, Başkan Richard Nixon, Bretton Woods'ta kurulan dolar-altın dengesini bozacak adımı attı. Daha önce kurulan bir ons altın otuzbeş dolar dengesini ortadan kaldırdı. Bu Bretton Woods sisteminin sonu demektir. ABD'nin yaşadığı ekonomik kriz, Amerikan hegemonyasını tehdit etmeye başladı (Bischof, 2009, s. 17).

ABD, 1970'li yıllara ekonomik krizle girdi. Askeri harcamaların önemli derecede artması, Güneydoğu Asya bölgesine yatırım yapan büyük şirketler nedeniyle bozulan ekonomik denge ve artan ithalat, ABD'nin 1893 yılından sonra ilk kez 1971 yılında cari açık sorunu ile karşılaşmasına neden oldu (Tauss, 2012, s. 65). Aynı zamanda büyüyen Japon ve Alman ekonomileri ile baş etmek ciddi sorun olarak ABD'yi zorladı. Dahası Güney Asya ve Latin Amerika'da yükselen sanayileşme ile endüstriyel devlerin bu bölgelere göçmesi, Amerikan şehirlerinin gerilemesine, daha doğrusu ekonomik olarak sıkıntı yaşamasına neden oldu (Smith, 2003, s. 5). Bu dönemde, ABD'nin yaşadığı en önemli sorunlardan biri de İsrail sorunuydu. Ortadoğu'da hem İsrail'i desteklemek, hem de petrol kaynaklarına sahip Arap devletlerine yönelik politikalar üretmek ciddi sıkıntılar yaşanmasına neden oldu. ABD'nin İsrail dostu politikaları; özellikle 1973 yılında Mısır'ın saldırısı ile zor duruma düşen İsrail'e askeri teçhizat yardımıyla bulunması, liderliğini Suudi Arabistan'ın

yaptığı petrol üretici ülkelerin, ABD'ye ambargo uygulamasına neden oldu. Bu ambargo, ABD'de petrol rezervlerinin sıkıntıya düşmesine ve fiyatların yükselmesine neden oldu. Amerikan rüyasının en önemli tüketim ürünlerinden biri olan akaryakıt fiyatları, Amerikan halkının yaşam standardını tehdit etmeye başladı. Fakat İsrail kaynaklı çıkan bu enerji krizi, ABD'nin İsrail politikasını değiştirmekten öte, Ortadoğu'ya yönelik dış politikasını değiştirmesine neden oldu (Jones, 2012, s. 211).

Bu arada, 2001 yılından sonra ortaya koydukları fazlasıyla cesur ve saldırgan doktrin ile imparatorluk tartışmalarını ateşleyen Yeni Muhafazakâr ideoloji, 1970'li yıllarda ortaya çıktı. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan solcu, zenci, feminist ve eşcinsel sosyal hareketlere tepki duyan bir grup New York'lu liberal entelektüel, ilk olarak iç politik gelişmelere odaklandı. Fakat daha sonra Demokrat Senatör Henry Scoop Jackson, ortaya koyduğu vizyon ile Yeni Muhafazakâr ideolojiyi yeniden canlandırdı Bu entelektüel grubun önceliği artık, dış politika oldu. Demokratik Çoğunluk Koalisyonu adı verilen kuruluşta toplanan Yeni Muhafazakârlar, ABD'nin Franklin Roosevelt, Harry Truman ve John Kennedy zamanında olduğu gibi, içerde gelişme odaklı dışarıda ise sert, anti komünist politikalar izlemesini talep etmekteydi. Yeni Muhafazakârlar talepleri yerine getirilmediği için Richard Nixon ve Henry Kissinger' karşı muhalefet yürüttü. Aynı şekilde diğer Başkan Jimmy Carter da onlara göre fazlasıyla barışçı bir başkandı (Vaisse, 2010, s. 1-2).

1980'li yıllara ABD, bir yanda ekonomik, bir yanda da dış politikadan kaynaklanan sorunlarla girdi. 1981 yılında başkanlık koltuğuna oturan Ronald Reagan, Vietnam'da kâbus yaşamış ve aldığı yenilginin etkisinin halen sürdüğü bir ülke devralmıştı. Reagan koltuğu devralmadan önce İran'da 1979 yılında devrim olmuş ve İran kontrolden çıkmıştı. Jimmy Carter döneminde İran'da yaşanan rehine krizi, ABD açısından ciddi imaj sıkıntısı oluşturmuştu. Buna ilaveten 1979 yılında SSCB, Afganistan'ı işgal etmişti. Amerikan imparatorluğunun sonu iyi görünmüyor gibiydi (Fessler, 2007, s. 26). Bu arada, Demokrat Parti kökenli olmalarına rağmen Reagan yönetimini seçimlerde destekleyen Yeni Muhafazakârların bir kısmı Reagan yönetiminde görev aldı. Görev alan Yeni Muhafazakârlar yenilikçi bir politika ortaya koyarak Reagan'ı, Afganistan'da SSCB'ye karşı savaşılan özgürlük savaşçılarını el altında desteklemeye ikna etti (Vaisse, 2010, s. 1-2). Yeni Muhafazakârların stratejilerine önem veren, iyi bir muhafazakâr ve iyi bir anti komünist olan Reagan, 8 Mart 1983 tarihinde yaptığı "*Şeytan İmparatorluğu*" konuşması ile

SSCB'yi “şeytani” bir imparatorluk olarak ilan etti. Bu tarihten sonra ABD ile SSCB arasındaki mücadele, farklı bir boyut kazanmaya başladı. ABD; Orta Asya, Afrika ve Ortadoğu’da antiemperyalist politikalar izleyerek, SSCB’nin yıpranmasını sağladı. Özellikle Afganistan’da Osama Bin Laden liderliğinde mücadele eden mücahitlere verilen her türlü destek, SSCB’nin büyük bir ekonomik krize girmesini neden oldu (Judis J. B., 2004, s. 143).

2.4. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Reagan, SSCB'yi kendisini üstün pozisyonda olduğu ve kendisine rakip olmasının zor gözüktüğü silahlanma yarışına çekmeyi başardı. Şeytani bir plan ile SSCB'yi amansız bir silahlanma yarışına sokan Reagan, SSCB’nin savunma harcamalarını Gayri Safi Milli Hâsılasının % 17’sine ulaşmasını sağladı. Gerçekten de bu dönemde SSCB, Afganistan’da ciddi bir tuzağa düşmüş, güvenlik ve silahlanma yarışında aktif olarak ABD ile mücadele etmiş ve sonuçta ekonomisi çökmüştü. 1998 yılında Reagan’ın yerine gelen George H. W. Bush, olağan üstü bir özgeçmişe sahipti. BM’de konsolos olarak görev yapmış olan Bush’un en önemli tecrübelerinden biri de CIA Başkanı olmasıydı. Tecrübesi ve elde ettiği istihbarat sayesinde, SSCB tarafından sunulan daha fazla silahsızlanma teklifini reddetti. Yıkılmakta olan SSCB’ye yardımda bulunmayarak, yıkılışını hızlandırdı. Kısa bir süre sonra Kasım 1989 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılması ve ardından bir gecede Doğu Avrupa’da isyanların çıkması ile Bush, aynı ay içinde Soğuk Savaş’ın bittiğini dile getirdi (Judis J. B., 2004, s. 149).

ABD, artık yeni dünya düzenin lideriydi. Nitekim 6 Temmuz 1990’da Londra’daki NATO zirvesinde, Soğuk Savaşın bittiği resmen ilan edildi. 31 Aralık 1991’de ise, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kendisini lağvetti ve yerine 15 tane bağımsız cumhuriyet kuruldu (Powaski, 1998, s. 233-252). ABD, artık tek başına küresel güçtü. Hep şikâyet edilen iki kutuplu dünya düzeni sona ermişti. Amerikan Barışı (Pax Americana) dönemi, yani ABD’nin küresel tek güç olarak dünyayı yöneteceği dönem, H.W. Bush’un 1991 yılında BM’de yaptığı konuşmada Pax Americana söylemini (Ferry, 2013) kullanmasıyla başladı. İlaveten, Bush yeni dünya düzeni adını verdiği doktrinini ortaya koydu. Ona göre, ABD’nin küresel liderliği, dünya barışı için vazgeçilmez bir unsurdu (Cox M. , 1994, s. 187). ABD’nin küresel liderliğine duyulan ihtiyaç, 1988-1993 yılları arasında başkanlık yapan Bush’a ve 1993 ve 2001 yılları arasında başkanlık yapan Bill Clinton’a sunulan Uluslararası Güvenlik Stratejisi (UGS)

belgelerinde dile getirildi (States, 1994, s. i). İlgili stratejilerde, ABD'ye karşı çıkabilecek yeni bir süper güce izin verilmemesi gerektiği, önemli tavsiyeler arasında yer aldı. Ulusal Güvenlik İşleri Başkan Asistanı Anthony Lake, 1993 yılında ABD'nin önleme politikasından genişleme politikasına geçmesi gerektiğini öneri olarak sundu (Posen & Ross, *Competing Visions for U.S. Grand Strategy*, 2007, s. 297).

Zaten Pax Americana hedefi, ABD'nin küresel genişleme politikası izlemesini zorunlu kılmaktaydı. Bu nedenle 1990'lı yıllardan itibaren, Cumhuriyetçi ve Demokrat parti yönetimleri fark etmeksizin, Pax Americana'nın tesis edilmesi, en önemli gündem konusu olma özelliğini korudu. Fakat bu dönemde yaşanan en önemli sorun, ne tür bir dış politika izleneceğine dairdi. Bu nedenle 1992 yılında yapılan seçimde Başkan olarak seçilen Bill Clinton'a sunulan ve aşağıda verilen dört farklı dış politika yaklaşımından ikisini zaman içinde kullandı.

- Neo-Isolationism-Neo-İzolasyon: Realist, içe dönük, savunma odaklı, statükocu, güçler dengesi odaklı, Kuzey Amerika odaklı dış politika anlayışı ve bölgesel sorunlardan uzak durma

- Selective Engagement-Seçmeli Angajman: Realist, geleneksel güçler dengesi odaklı, önemli devletlerarasında süren barış süreci, statükocu ve bölgesel sorunlara kısıtlı dahiliyet.

- Cooperative Security-Kooperatif Güvenlik: Liberal, barış odaklı, devletlerarası bağımlılık, küresel ve bölgesel sorunları çözme odaklı

- Primacy-Önderlik: Maksimum realizm, tek taraflı karar alma ve uygulama, yeni düşman güç, egemenliğe dayalı dış politika ve bölgesel sorunlar için istekli askeri güç kullanımı (Posen & Ross, 1996, s. 3).

Clinton tarafından seçilen seçmeli angajman ve kooperatif güvenlik odaklı dış politika, aslında zorunluluklardan kaynaklanmaktaydı. ABD, Soğuk Savaş döneminde çok önemli sorunlar ile karşılaşmıştı ve Amerikan Rüyası her seferinde tehlikeye girmişti. Amerikan halkına yönelik reformların gerçekleştirilmesi şarttı. Ayrıca Cumhuriyetçilerin kontrolü altında olan Kongre, dış politikada radikal bir değişim olmasına imkân vermemektedir. (Yordan, 2006, s. 35). Bu durum seçim sırasında Clinton'a destek vermiş olan ve Amerikan Yüzyılı için ciddi atılımlar düşünen Yeni Muhafazakârlarda hayal kırıklığı oluşturdu. Özellikle Bosna ve Somali'de ABD'nin prestij kaybetmesi, Clinton yönetiminin gözden çıkarılması için yeterli oldu (Telatar, 2012, s. 173).

Dış politika da izlenen liberal işbirliğine dayanan ve barışçı dış politika, Yeni Muhafazakâr entelektüeller tarafından reddedilmekteydi. *The Weekly Standard* isimli dergi altından toplanan Robert Kagan, Max Boot ve Dough Feith gibi Yeni Muhafazakâr entelektüeller Yeni Amerikan Projesi-Project for New American Century (PNAC) isimli düşünce kuruluşunu kurdu (Vaisse, 2010, s. 3). PNAC tarafından yürütülen çalışmalar, ABD'nin yeni yüzyılda yürüteceği dış politika anlayışını derinden etkiledi. PNAC, Amerikan dış politika anlayışını şekillendirmek ilk ciddi adımını 1998 yılında attı. Dönemin Başkanı Bill Clinton' gönderilen mektupta Irak'a müdahale edilmesi isteği göze çarpmaktaydı (PNAC, 1998). Bu isteğin temelinde yatan nedenler ABD'nin 20. Yüzyıl boyunca yaşadığı ekonomik krizler ve artan petrol ihtiyacıyla alakalıydı. ABD tarihi boyunca önemli ekonomik krizler yaşamıştı (Lawrence, 2014). Fakat bu sefer durum ciddiydi. 1997 ve 2000'li yıllarda ortaya çıkan ekonomik krizler, borsanın çökmesine ve kısa bir süre içinde milyonlarca Amerikalının birikimlerinin buharlaşmasına neden oldu (Engdahl, 2004, s. 246). Böyle bir ortamda 2000'li yıllara giren ABD'de Amerikan rüyasının bittiğine dair iddialar ayyuka çıktı. Ekonomik krizler nedeniyle ABD'nin küresel egemenliği tehlike altındaydı. Ama asıl tehlike, enerji kaynakları ve rezervleri ile alakalıydı. Akaryakıt krizi 2000'li yılların başında ortaya çıktı. Amerikan rüyasının temel tüketim maddesi olan akaryakıtın fiyatı devamlı artmaktaydı. Ayrıca ABD'de elektrik kesintisi çok nadir görülen bir olay olmasına rağmen, elektrik dağıtım sisteminde sorunlar baş göstermişti.1990'lı yıllarda ABD, ihtiyaç duyduğu petrolün yaklaşık % 42'sini ithal etmek zorundaydı. Bu oran 2001 yılında % 60 civarına çıktı (Rogers, 2004, s. 59). Böyle sıkıntılı süreç içerisinde ve krizler eşliğinde yeni yüzyıla giren Amerikan halkı, sorumluyu cezalandıracağı ve değişimi tetikleyeceği seçimi beklemekteydi. 2000 yılında yapılan seçim, Amerikan halkına değişimi gerçekleştirme fırsatı verdi. Yeşil ve sürdürülebilir ekonomi sloganları ile yeni ekonomi anlayışını savunan Demokrat Parti adayı Al Gore, seçimi dünya politikalarından bihaber G. W. Bush'a karşı kaybetti (Engdahl, 2004, s. 246). Bu seçim sonucu her ne kadar tartışmalı da olsa, yeni bir dönemi başlattı.

Bu arada 2000'li yıllara girildiğinde, dünyada yeni bir dönemin başladığına inanılmaktaydı. Soğuk Savaş dönemi biteli on yıl olmuştu. BM Sözleşmesinde öngörüldüğü gibi barış ve demokrasi odaklı yeni dünya düzeni, halen mümkün görünmekteydi. Bu doğrultuda ABD, dünyayı yeniden dizayn etmeye devam etmekteydi (Joxe, 2002, s. 103). Zaten istediği ortam hazırды.

Karşısında ne ciddi bir rakip, ne de düşman vardı. Fakat serbest piyasa ve demokrasi Amerikan Barışı ideali, başarıya ulaşamamış gözüküyordu. ABD'nin dünya jandarması olarak sadece insani nedenler ile Ruanda ve Kosova'da müdahalede geç kalması, eleştirilere neden olmuştu (Chua, 2007, s. 318)..

2.5. 11 Eylül 2001'den Günümüze

2001 yılına girildiğinde, Amerikan imparatorluğu tartışması, sadece çok az Amerikalının gündemini meşgul etmekteydi. 2000 yılında yaşanan finansal kriz nedeniyle ekonomi, en önemli sorun olarak görülmekteydi. Bir de Bill Clinton'un yaşadığı skandal ilişki, gündemi meşgul etmekteydi (Kastor, 2010, s. 422). Böyle bir konjonktürde, herşeye rağmen, Amerikan halkı 21. yüzyıla daha umutlu bir şekilde, yeni yönetim ve başkan ile girdi. Yeni başkan G. W. Bush kimileri tarafından anti-entelektüel bir Başkan olarak tanımlanmaktaydı. Buna rağmen dış politikada radikal bir değişim gerçekleştiren isim oldu. Bush'un başkanlığı döneminde Amerikan imparatorluğu iddiaları üzerinde tartışmalar çoğaldı (Lim, 2008, s. 3). Roma Cumhuriyeti'ni Roma İmparatorluğu'na dönüştüren Ceasar gibi, Bush da tüm dünyada, hatta uzayda Amerikan egemenliğini, gerekirse önleyici askeri müdahaleler ile gerçekleştirmeyi hedeflemekteydi (Heinberg, 2003). Kendisini bu konuda, adım atması için destekleyen Yeni Muhafazakar entelektüeller vardı. Dolayısıyla Bush, yeni yönetimi bu entelektüellerden kurdu. Condoleeza Rice, Paul Wolfowitz, Richard Armitage, Richard Perle, Richard Dick Cheney ve Donald Rumsfeld gibi isimler çok önemli görevlere geldi (Ritchie & Rogers, 2007, s. 149). Örneğin Donald Rumsfeld Savunma Bakanı, Richard Dick Cheney Başkan Yardımcısı ve Richard Perle Savunma Bakan Yardımcısı olarak görev aldı.

Yeni yönetim, tıpkı eski Amerikan yönetimleri gibi, ABD'nin küresel bir imparatorluk olduğunu ve Amerikan halkının da seçilmiş bir ulus olduğunu düşünmekteydi (Zelizer, 2010, s. 32). 1917 yılında, ABD'yi insanlığın en büyük umudu olarak gören Wilson ile 2002 yılında ABD'yi insanlık için eşsiz bir rol ile görevlendirmiş olarak gören Bush, aynı mantaliteye sahipti (Judis J. B., 2004, s. 14). Sorun ve fark 2000'li yılların başında ABD'nin bir çıkmaza sürüklendiği ve yeni yüzyılda eski gücünü kaybedeceği iddialarıydı. Wilson'ın ABD'si, dönemin en büyük ekonomik ve askeri güçlerinden biriydi. Süper güç olma yolunda emin adımlar ile ilerliyordu (Pierce, 2003, s. 15). İlginç bir şekilde Eylül 2001 öncesi Bush, birçok konuşmasında, teröre karşı son bir savaşın yapılması gerektiğini ve böylelikle daha iyi bir dünyanın oluşacağından

bahsetmekteydi. Kendisini şeytani yok etmek ile görevlendirilmiş olarak kabul eden Bush, Amerikan değerlerini; özgürlük, barış ve demokrasiyi tüm insanlığa sunmaya hazırlamaktaydı (Ryn, 2003, s. 383).

Tüm bu hazırlıklar sürerken, 11 Eylül 2001 yılında meydana gelen terör saldırısı, ABD için trajik sonuçlar doğurdu. New York'taki Dünya Ticaret Merkezi kuleleri, iki tane yolcu uçağının çarpması sonucunda yıkıldı. Aynı gün içinde, başka bir uçakla Pentagon binasına intihar saldırısı yapıldı. Son olarak da başka bir yolcu uçağı da yolcuların müdahalesiyle intihar saldırısı yapamadan düştü. Tüm bu saldırılar sonunda, yaklaşık 3000 civarı insan hayatını kaybetti. Böylelikle 11 Eylül tarihi, artık ABD için tarihin en önemli günlerinden biri oldu. Sivil yolcu uçaklarının kullanılarak terör saldırısı yapılması ve bunun dünyanın tek süper gücüne, daha doğrusu imparatorluğuna karşı gerçekleştirmesi büyük şaşkınlık oluşturdu. Kimilerine göre ise asıl şaşkınlık ABD'nin bir gün içinde suçluyu ve 10 gün içinde bu suçluya karşı çok kapsamlı ve küresel mücadeleyi öngören bir doktrini ilan etmesiydi (Kastor, 2010, s. 422). Bush yönetimi tarafından ortaya konulan Küresel Teröre Karşı Savaş (KTKS) doktrini, kapsamı ve hedefleri açısından ABD'nin kuruluşundan itibaren izlenen imparatorluk stratejisinin yansıması olarak ortaya çıktı. Öyle ki, ilk zamanlar terörü ortadan kaldırmayı hedefleyen bir bakış açısına sahip olan doktrinin kapsamı, 2002 yılının başıyla birlikte genişletildi. Aslında Afganistan'da El Kaide'nin temizlenmesine yönelik adımlar atılmıştı fakat başarıdan söz etmek için erkendi. Buna rağmen, Irak'ta rejim değişikliği gündeme getirildi. Ayrıca haydut devletlerin silahsızlandırılması ve Ortadoğu'nun yeniden siyasal ve ekonomik olmak üzere yapılandırılması hedef olarak açıklandı. İlk zamanlar terörü yok etmeye yönelik adımlar atacağını dile getiren ABD yönetimi, artık ortaya çıkan olasılıkları ve fırsatları kullanmayı hesapladı (Khan, 2004, s. 273).

KTKS doktrini, Soğuk Savaş ve sonrası döneminde izlenen dış politika anlayışının tamamıyla değişmesine neden oldu. Müdahaleci ve önleyici karaktere sahip olan bu doktrinin temel prensipleri, Amerikan dış politikasını reaksiyoner bir dış politikadan, proaktif bir dış politika anlayışına dönüştürdü. Bu yeni proaktif dış politikanın prensipleri, 17 Aralık 2002 tarihinde ABD Ulusal Güvenlik Strateji (UGS) aracılığı ile kamuoyuna duyuruldu. Aşağıda tablo olarak verilen 2002 UGS belgesi on bölüm ve sekiz prensipten oluşmaktadır (Singh, 2004, s. 85).

Tablo III: The National Security Strategies 2002 Principles (The White House, 2002)

Preşip Bir	İnsan onurunu yüceltme							
	Yasaların egemenliği	İfade özgürlüğü	İnanç özgürlüğü	Kadınlara saygı	Eşit adalet	Etnik ve dini tolerans	Özel mülkiyete saygı	
Preşip İki	Küresel terörü yok etmek için ittifakları güçlendirmek ve terör saldırılarını önlemek							
	Gücün tüm unsurların kullanmak	Abd'yi korumak için bütün tehditleri yok etmek			Terör örgütlerine destek verilmesini, yataklık yapılmasını, finanse edilmesini önlemek			
Preşip Üç	Diğer ülkeler ile bölgesel sorunları çözmek için işbirliğine gitmek							
	Yerel krizleri çözmek için zaman harcamak ve uluslararası ilişkileri geliştirmek için kurumsal çaba harcamak				Kendilerine yardım etmek için hazır ve istekli olmayanlar için gerçekçi olmak			
Preşip Dört	Kitle imha silahları ile uluslararası güvenliğin tehdit edilmesini önlemek							
	Silahlanmaya karşı proaktif politikalar izlemek		Haydut devletlerin ve terör örgütlerinin kitle imha silahı elde etmesini önlemek			Kitle imha silahı kullanılması durumunda kriz yönetimi gerçekleştirmek		
Preşip Beş	Serbest piyasa ve ticaret yoluyla yeni dönem küresel ekonomik gelişmeyi başlatmak							
	Büyüme odaklı yasal ve düzenleyici politikaları desteklemek	Vergi yasaları	Yasaların üstünlüğü ve yolsuzluğa sıfır tolerans	Güçlü finansal sistem	İş dünyası için güçlü mali yapı	Eđitime ve sağlığa yatırım	Serbest ticareti teşvik etme	
Preşip Altı	Demokrasi altyapısını yapılandırmak ve toplumları sisteme entegre etmek için gelişme halkasını genişletmek							
	Ulusal reformların tamamlanması için diğer devletlere destek olma	Dünya bankasının etkisini artırma	Fakir ülkelere yardım etme konusunda ısrarcı olma	Hibe miktarını artırma	Yeni toplumları ticarete ve yatırıma açma	Kamu sağlığı Güvenliği	Eđitime önem verme	
Preşip	Diğer önemli küresel güçlerle işbirliğine gitmek için gündem oluşturmak							

Tarihi Süreç İçerisinde Amerikan İmparatorluğu

Yedi	NATO üyeliğini kolaylaştırma	NATO üyelerinin savaşa adil katılımını sağlama	Verimli askeri güç için plan geliştirme	Teknolojik gelişmeleri İzleme	Askeri yönetim yapısının esnekliğini artırma	Müttefik olarak çalışma ve savaşma kapasitesini artırma
Prensip Sekiz	Amerikan ulusal güvenlik stratejisini yirmi birinci yüzyılın ihtiyaçlarına uygun bir şekilde dönüştürme					
	Amerikan ordusunun önemli rolünü yeniden teyit etme	İstihbarat kapasitesini arttırmak için cia'yi güçlendirme			İkili ilişkilerin geliştirilmesi için amerikan diplomasisinin kapasitesini artırma	

Beyaz Saray, UGS 2002 Belgesini “ABD’nin askeri, ekonomi ve siyasi yönden güçlü olduğunu ve küresel ölçekte özgürlüğü, demokrasiyi, gelişimi ve serbest piyasayı yaymak için hazır olduğunu dile getiren açıklama ile yayınladı (The White House, 2002, s. 1v). İlk başlangıçta, hegemonya odaklı bir bakış açısına sahip olan bu belge, daha sonraki sayfalarda KTKS doktrinin temelini oluşturan, terörizmi önlemek için ön alıcı veya önleyici müdahaleye atıfta bulunarak, ABD’nin emperyalist bir politika izleyeceğini ilan etti. İlaveten terörü destekleyen haydut devletlere yönelik tedbirler alınması ve bu ülkelerin kitle imha silahlarına ulaşmasının engellenmesi ve ABD’nin tek taraflı dünya düzenini korumak için hazır olduğunu ilan etmesi, Amerikan imparatorluğu tartışmalarını ateşledi. Bu tarihten sonra, ABD’nin imparatorluk rolünü, dünyanın modernleşmesi, özgürleşmesi ve terörden kurtulması için, benimsemesi gerektiğini Max Boot, Deepak Lai ve Nial Fergusson gibi isimler dile getirdi (Chua, 2007, s. 320).

Tüm itirazlara ve tepkilere rağmen ABD, bir yıl içinde hazırlıklarını tamamlayarak ve BM Güvenlik Konsey’inin onayına ihtiyaç duymadan, Mart 2003 tarihinde Irak’a yönelik, *Irak’a Özgürlük Operasyonu* adı verilen askeri müdahalede bulundu. Müdahale sonucu, Saddam Hüseyin rejiminin kısa bir sürede çökmesi, ABD’de diğer haydut ülkelere yönelik rejim değişikliği amacıyla askeri müdahalede bulunması isteğini daha da arttı. Fakat Irak’ta yaşanan Sünni kökenli isyanlar ve şiddetin bir türlü dinmemesi ve Amerikan askerlerinin Bağdat’ta belirli bir bölge içine sıkışması, ABD’nin Irak’ı enerji kaynakları için işgal ettiği iddialarının artması, Irak’a müdahale sırasında kitle imha silahları iddiasının boş çıkması gibi durumlar, 2006 yılına gelindiğinde

Başkan G. W. Bush'a desteğin % 31 civarına düşmesine neden oldu. Amerikan halkının % 62'si, ABD'nin Irak'a müdahalesini hatalı görmekteydi (Chua, 2007, s. 321). 2007 yılına gelindiğinde, ABD'nin ikinci Vietnam sendromu yaşadığı iddiası dillendirilmekteydi. İç isyan ve sivil savaş nedeniyle Irak parçalanmış ve binlerce Irak vatandaşı, ABD'nin, Irak'a Özgürlük Operasyonu adı altında yaptığı askeri müdahalenin kurbanı olmuştu (Kastor, 2010, s. 441).

Irak'a yapılan askeri müdahalenin, Irak'a özgürlük, demokrasi ve barış getirmek ile alakası olmadığı ve Amerikan imparatorluğunun küresel egemenlik projesinin bir parçası olduğu iddiası artık daha kabul edilir bir gerçektir. ABD artık, iddia edildiği gibi bir hegemon devlet de değildi. Irak'ta ortaya çıkan terör düzeninin yaratıcısı konumuna gelmişti (Hinnebusch, 2007, s. 213). Öte yanda Hardt ve Negri'nin teorisinden etkisiyle ortaya çıkmış olan küreselleşmeciler teorisi, yani küresel sistem imparatorluğun askeri gücünün ABD olduğu iddiası çökmüştü. Zira Chalmers Johnson'un iddia ettiği gibi, 2007 itibarıyla ABD, küresel ölçekte, toplam 737 askeri üsse sahip bir küresel imparatorluktu. Gayri resmi bir imparatorluk gibi, stratejik öneme sahip ve enerji kaynakları zengin bölgeleri kontrol altında tutmaktaydı (Hinnebusch, 2007, s. 213); (Johnson, 2006, s. 139).

2009 yılına gelindiğinde, yeni Başkan H. Barrack Obama, kendini Amerikan imparatorluğu mirasıyla karşı karşıya buldu. Yönetimine geldiği ABD, ilk kuruluşundan itibaren bir imparatorluk olarak kurgulanmıştı. Başta Thomas Jefferson, William McKinley, Theodore D. Roosevelt, Woodrow Wilson, Franklin D. Roosevelt, Harry S. Truman, Jimmy Carter, Ronald Reagan, H. W. Bush ve G. W. Bush gibi ABD Başkanları, diğer ülkelere asker yollayarak veya siyasi doktrinler ve stratejiler üreterek Amerikan imparatorluğu için önemli adımlar atmıştı. Obama'yı bekleyen çok önemli sorunlar vardı. ABD küresel bir imparatorluk gibi, dünyanın birçok yerinde egemenliğini pekiştirmişti. Fakat 2008 yılında ortaya çıkan küresel ekonomik kriz nedeniyle Amerikan ekonomisi ciddi darbe yemişti. Bu nedenlerden dolayı, Afganistan ve Irak gibi iki önemli sorunu bir şekilde çözmesi gerekiyordu. Bu doğrultuda Obama, hem Afganistan hem de Irak için iki farklı çözümü ortaya koydu. 27 Şubat 2009 yılında Camp Lejeune'de Deniz Kuvvetlerine yaptığı konuşmada, ABD'nin Irak'tan çekileceğini ve tüm sorumluluğu Irak hükümetine bırakacağını dile getirdi. Obama'nın ortaya koyduğu bu yeni strateji, Amerikan imparatorluğu tartışmalarına da cevap niteliğindedir. ABD, resmi olarak Irak'ın yönetimini Iraklılara, gayri resmi olarak enerji kaynaklarının yönetimini ise

küresel petrol şirketlerine bırakarak, bir taş ile iki kuş vurmaya hedefledi. Kağıt üstünde Irak yönetimi, ABD'nin desteği ile iç savaş ve kaosa esir olmuş Irak'ı temizleyecek ve özgür bir yönetim olarak Irak halkına hizmet edecekti. ABD ise, Irak hükümetine ticaret ve yatırım için kaynak ve ilişki ağı kuracaktı. Obama bu konuşmadan bir ay sonra, Afganistan ve Pakistan için detaylı bir strateji ortaya koydu. Dwight D. Eisenhower Yönetim Binasında gazetecilere yaptığı konuşmada, ABD'nin Afganistan'dan da çekileceğini dile getirdi (Kastor, 2010, s. 512-513).

Fakat bu iki stratejinin basit bir şekilde gerçekleşmesi mümkün değildi. 2003 yılında KTKS doktrini kapsamında yapılan askeri müdahale neticesinde Irak, fiilen üç parçaya bölünmüş ve terör tehlikesi artmıştı. Irak'ta yaşananlar, ABD için tam anlamıyla hezimetti. Zira Mart 2005 ve Nisan 2007 arasında yaşanan sivil savaşın sonucu korkunçtu. Irak'ta aylık 2000 civarı saldırı meydana gelmekteydi (Dorrien, 2009). Her şeye rağmen ABD, askerlerini Irak'tan 2011 yılında kısmi olarak çekti. Tamamıyla çekmesi mümkün değildi çünkü yaşanan iç savaş nedeniyle Irak'ta tüm fay hatları alt üst olmuştu. Bu olumsuz ortamda, Amerikan imparatorluğu tartışmaları yeniden alevlendi. Bu sefer konu Amerikan imparatorluğunun çöküşüydü. Gerçekten ABD çöküyor muydu? Yoksa ABD, her zaman yaptığı gibi yeni bir strateji ile imparatorluğun eskiyen yüzünü mü değiştiriyordu? Bu ve benzer sorular, Amerikan imparatorluğu tartışmalarını yeni bir düzleme taşıma kapasitesine sahiptir. Fakat ABD'nin kuruluşundan itibaren bir imparatorluk olarak kurgulandığı gerçeği hiç bir zaman geçerliliğini yitirmeyecektir.

3. Sonuç

ABD'nin imparatorluk olup olmadığı, imparatorluğun mahiyeti, hegemonya, gibi açılardan günümüzde tartışılmaktadır. Kıta olarak çatışma bölgelerine uzak ve stratejik avantajlara sahip olan bölgesel mekânıyla, birliğini sağladıktan sonra ciddi tehdide maruz kalmamış olan ABD; I. Dünya Savaşına sınırlı katkısı ve İkinci Dünya Savaşı'na kadar izolasyon anlayışında olmasıyla uyuyan bir dev hükmünde olmuştur. Bu süreçte Avrupa gerilimlerinden uzak, çatışmasız ortamda siyasi yapısını rayına oturtan, ekonomik olarak artı ürün veren yapısı, ya içte kalıp kendini küçültecek ya da dışa açılıp genişleyip kuvvetlenecekti. Bu dışa açılma İkinci Dünya Savaşı ve sonunda olmuş, uyguladığı Truman, Marshall ve diğer yardımlarla aynı zamanda ülkesini hem

ekonomik hem de siyasi olarak güçlendiren ABD, imparatorluk tartışmalarına sebep olacak küresel bir güç haline gelmiştir.

Soğuk Savaş boyunca SSCB'yi elimine etmek üzerine kurulu stratejilere sahip olan ABD, soğuk savaşın bitmesi ile yeni stratejilere ihtiyaç duymuştur. ABD tarihinde her bir yeni açılım, büyük bir olayla olmuştur. 1898 yılında Havana Limanında demirli olan USS Maine'in batırılmasıyla Latin Amerika'ya açılım olmuş, İkinci Dünya Savaşı'nda Pearl Harbour baskını ile dünya savaşına girilip Avrupa ve Batı dünyası şekillendirilmiş, 2001 yılında olan İkiz kuleler felaketi ile yeni bir açılım gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi her felaket bir açılımı getirmiştir.

Tarihteki imparatorluklara bakılınca, askeri kazanımlar, ganimetler ve vergilerle sürekli bu güce doğru akan bir ekonomik kuvvetle ayakta kalmışlar, bu yapı sekteye uğradığında ise hâkimiyetleri sona ermiştir. Günümüzde Amerikan imparatorluğuna değinen eserlerde, artık imparatorluk olup olmaması değil, nasıl bir imparatorluk olduğu olgusu üzerine yorumlar yapılmaktadır. Bu imparatorluğun sınırlarının sabit olmayıp, tüm dünyada operasyonel nitelikte güçlü olması, kültürel anlamda etkin kültür olması, ekonomik anlamda dünya ekonomisine yön vermesi, sahip olduğu uluslararası kuruluşlarla istediği yönde siyasi sonuçlara ulaşabilme etkinliği, bu gücün kabiliyeti ve yetkinliği konusunda tartışma götürmez üstünlüğünü ortaya koymaktadır. Fakat doğal olarak yıpranma, aşırı genişleme, etkin olma, hâkim olmanın getirdiği olumlu havanın yanında hem ekonomik olarak getirdiği külfet, hem de bu hegemonyaya karşı dış dünyada oluşan nefret ve karşı ittifakların birleşmesi, ilerde bu yapının mücadele edeceği en büyük sorun olacaktır.

KAYNAKÇA

(1947, Nisan 23). *New York Times*.

(1947, Haziran 15). *New York Times*,, s. E1.

Agnew, J. (2005). *Hegemony: The New Shape of Global Power*.

Philadelphia: Temple University Press.

Ambrose, S. E. (1992). *Dünyaya açılım, 1938'den günümüze Amerikan Dış Politikası*,. (R. Tul, Çev.) Ankara: Dış Politika Enstitüsü Yayınları.

Arthur Schlesinger, J. (2005). The American Empire? Not So Fast. *World Policy Journal*, 22(1). 12 05, 2014 tarihinde

<http://bev.berkeley.edu/ipe/readings/Hegemony%20Empire%202005.pdf>
adresinden alındı

- Atwood, P. L. (2010). *War and Empire American Way of Life*. London;New York: Pluto Press.
- Bischof, G. (2009). Empire Discourses:The »American Empire« in Decline ? *Kurswechsel*(2), 14-23.
- Brizeznski, Z. (2007). *Second Chance Three President and Crisis of American Superpower*. New York: Basic Books .
- Bullard, S. R. (1951). *Britain and the Middle East, From Earliest Times to 1950*, . London: Hutchinson University Library.
- Chomsky, N. (2003). *Hegemony or survival : America's quest for global dominance*. New York: Metropolitan Books Henry Holt and Company, LLC.
- Chossudovsky, M. (2005). *America's War On Terrorism*. Pincourt Quebec: Centre for Research on Globalization.
- Chua, A. (2007). *Day of Empire*. New York: Doubleday.
- Çiftçi, K. (2009). Soğuk Savaş Sonrasında ABD Rızaya Dayalı Hegemonyadan İmparatorluk Düzenine. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 203-219.
- Colás, A., & Saull, R. (2006). Introduction The war on terror and the American empire after the Cold War. A. Colás, & R. Saull (Dü). içinde New York: Routledge.
- Cox, M. (1994). Rethinking the End of the Cold War. *Review of International Studies*, 20(2).
- Cox, M. (2003). The empire's back in town: or America's imperial temptation—again. *Millenium*, 32(1).
- Cox, R. W. (1981). Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory. *Millenium-Journal of International Studies*, 10(2), 126-155.
- David, C. P., & Grondin, D. (2006). *Hegemony or Empire? The Redefinition of US Power under George W. Bush*. Hampshire: Ashgate.
- Davis, T. R., & Lynn-Jones, S. M. (1987). Citty Upon A Hill. *Foreign Policy*(66), 20-38.
- Demirtaş, M. (2014). Michael Hardt ve Antonio Negri: Yeni Bir Egemenlik Biçimi Olarak İmparatorluk ve Siyasetin Öznelerinin Yeniden Kavramsallaştırılması . *Spectrum: Journal of Global Studies* , 73-87.
- DePorte, A. (1986). *Europe between Superpowers, The Enduring Balance*. New Haven and London.

Dorrien, G. (2009, 06 23). 01 02, 2015 tarihinde religiondispatches.org: <http://religiondispatches.org/dilemmas-of-american-empire-can-obama-pull-off-a-game-changer-in-iraq-iran-and-afghanistan/> adresinden alındı

Doyle, M. W. (1986). *Empires*. Ithaca&London: Cornell University Press.

D'Souza, D. (2002, 04 26). *In Praise of an American Empire*. 10 15, 2014 tarihinde Christian Science Monitor:

<http://www.csmonitor.com/2002/0426/p11s01-coop.html> adresinden alındı

Eckler, P. (1918). *Thomas Paine Common Sense*. New York: Library of Liberal Classics.

Engdahl, W. (2004). *A Century of War Anglo-American Oil Politics and the New World Order*. London: Pluto Press.

Falk, R. A. (2004). *The Declining World Order America's Imperial Geopolitics*. New York;London: Routledge.

Fawn, R. (2003). From Ground Zero to the Wae in Afghanistan. M. Buckley, & R. Fawn (Dü) içinde, *Global Responses to Terrorism 9/11 Afghanistan and Beyond*. Routledge.

Feith, D. J. (2008). *War and Decision Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism*. New York: HarperCollins e-books.

Ferguson, N. (2003, 10). *Hegemony or Empire?* Foreign Affairs: <http://www.foreignaffairs.com/articles/59200/niall-ferguson/hegemony-or-empire> adresinden alındı

Ferguson, N. (2003). Hegemony or Empire. *Foreign Affairs*, 82(5).

Ferguson, N. (2004). *The Price of American Empire*. New York: Penguin Press.

Fergusson, N. (2004). *Colossus: The Rise and Fall of the American Empire*. London: Penguin Press.

Ferry, T. (2013, 04 13). *E-International Relations*. <http://www.e-ir.info/2013/04/13/pax-americana-and-middle-east-regional-order/> adresinden alındı

Fessler, P. (2007). Ronald Reagan, Address to The National Association of Evangelicals ("EVIL EMPIRE SPEECH") (8 MARCH 1983) . *Voice of Democracy*, 26-49.

Fleming, T. (2001). *The New Dealers War Franklin D Roosevelt and The War Within the World War II*. New York: Basic Books.

Forde, S. (1986). Thucydides on the Causes of Athenian Imperialism. *The American Political Science Review*, 80(2), 433-448.

Freidman, T. L. (2003, 02 16). Peking Duct Tape. *The New York Times*.
<http://www.nytimes.com/2003/02/16/opinion/peking-duct-tape.html> adresinden alındı

Gallo, E. (?). <https://www.sussex.ac.uk>. 12 31, 2014 tarihinde
<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=15-3.pdf&site=412>
adresinden alındı

Gilderhus, M. T. (2006). The Monroe Doctrines: Meanings and Implications. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 5-16.

Gindin, L. P., & Sam. (2006). The Unique American Empire. A. Colás, & R. Saull (Dü) içinde, *The War On Terrorism and the American Empire After the Cold War*. New York: Routledge.

Go, J. (2001). *Patterns of Empires: The British and American Empires 1688 to Present*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gordon, R. J. (2012). *Is US economic growth over? Faltering innovation confronts the six headwinds*. Center for Economic Policy Research.

Halper, S., & Clarke, J. (2004). *America Alone: The Neoconservatives and the Global Order*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hardt, M., & Negri, A. (2000). *Empire*. Cambridge: Harvard University Press.

Hardt, M., & Negri, A. (2004). *Multitude War and Democracy in The Age of Empire*. New York: The Penguin Press.

Harvey, D. (2003). *The New Imperialism*. Oxford: Oxford University Press.

Healy, D. (1988). *Drive to Hegemony: The United States in the Caribbean, 1898-1917*. Madison: University of Wisconsin Press.

Heinberg, R. (2003). *Behold Caesar Goerge W Bush and American Empire*. Newdaymagazine:
http://www.newdawnmagazine.com.au/Article/George_W_Bush_&_the_American_Empire.html adresinden alındı

Henry Kissinger, Ç. H. (2000). *Diplomasi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hinnebusch, R. (2007). The US Invasion of Iraq: Explanations and Implications. *Critique: Critical Middle Eastern*, 16(3), 209-228.

Hirsh, M. (2002). Bush and the World. *Foreign Affairs*, 81(4).

Höglund, J. (2007). Taking up the White Man's Burden? American Empire and the Question of History. *European*, 2(2), 1-15.

Höglund, J. (2007). Taking up the White Man's Burden? American Empire and the Question of History. *European Journal of American Studies*, 2(2), 1-14.

Huntington, S. (Summer 1993). The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs*, 22-49.

Ikenberry, G. J. (2005). Power and liberal order: America's postwar world order in transition. *International Relations of the Asia-Pacific*, 5, 133-152.

Ikenberry, J. G. (2002). America's Imperial Ambition. *Foreign Affairs*, 81(5), 43-60.

Jentleson, B. W. (2010). The Context of US Foreign Policy: Theory and Policy. B. W. Jentleson içinde, *American Foreign Policy The Dynamics of Choice In the 21st Century*. Newyork: Norton&Company.

Jhonson, C. (2006). *NEMESIS: The Last Days of the American Republic*. New York: Metropolitan Books.

Johnson, C. (2000). *Blowback: The Costs and Consequences of American Empire*. Henry Holt and Company.

Jones, T. C. (2012). America, Oil, and War in the Middle East. *The Journal of American History*, 208-218.

Joxe, A. (2002). *Empire of Disorder*. Los Angeles: Semiotext Active Agent Series.

Jr., R. J. (2009). T. Lansford, R. P. Watson, & J. Covarrubias (Dü) içinde, *America's War On Terror* (s. 73-85). Farnham: Ashgate.

Judis, J. B. (2004). *The Folly of Empire What George W Bush Could Learn From Theodere Roosevelt and Woodrow Wilson*. Oxford: Oxford University Press.

Judis, J. B. (2005). *The Chosen Nation: The Influence of Religion on US Foreign Policy*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

Kagan, R. (1998). The Benevolent Empire. *Foreign Empire*, 24-35.

Kastor, P. J. (2010). *America's Struggle With Empire: A Documentary History*. Washington: CQ Press.

Keyman, F. E. (2000). *Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Şti.

Khan, M. (2004). The Post Modern Empire: The United States and New Foreign Policy and its Global Challenges. *Brown Journal of World Affairs*, X(2), 271-283.

Kiely, R. (2005). *Empire in the Age of Globalization US Hegemony and Neoliberal Disorder*. London: Pluto Press.

Kissinger, A. H. (1994). *Diplomacy*. New York: Simon&Schuster.

Krauthammer, C. (2004). In Defense of Democratic Realism. *The National Interest*(77), 15-25.

Lafaber, W. (1986). The 'Lion in the Path': The U.S. Emergence as a World Power. *Political Science Quarterly*, 101(5), 705-718.

Lawrence, D. (2014, 04 18). <http://www.economist.com/>
<http://www.economist.com/news/essays/21600451-finance-not-merely-prone-crises-it-shaped-them-five-historical-crises-show-how-aspects-today-s-fina>
adresinden alındı

Layne, C., & Thayer, B. A. (2007). *American Empire A Debate*. New York: 2007.

Lim, E. T. (2008). *The Anti-Intellectual Presidency*. Oxford;New York: Oxford University Press.

Litke, J. B. (2010). *American Exceptionalism From Exemplar to Empire*. Washington.

Livingstone, G. (2009). *America's Backyard The United States and Latin America from the Monroe Doctrine to the War on Terror*. London: Zed Books Ltd.

Mabee, B. (2004). Discourses of empire: the US 'empire', globalisation and international relations. *Third World Quarterly*, 1359-1378.

Maier, C. (2006). *Among Empires. America's Ascendancy and Its Predecessors*. Cambridge: Harvard Press.

McDougall, W. A. (1997). *Promised Land, Crusader State: The American Encounter With The World Since 1776*. Boston: Mariner Books.

McEvoy-Levy, S. (2001). *American Exceptionalism and US Foreign Policy Public Diplomacy at the End of the Cold War* (First Edition b.). New York: Palgrave.

Münkler, H. (2007). *The Logic of World Domination Ancient Rome to the United States* (English Edition b.). Berlin: Polity Press.

Nevins, A., & Commager, H. S. (1951). *ABD Tarihi (The Pocket History of the United States)*. (H. İncelik, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Nexon, D. H., & Wright, T. (2007). What's at Stake in the American Empire Debate. *The American Political Science Review*, 101(2).

Niebuhr, R. (2008). *The Irony of American History*. Chicago: The University of Chicago Press.

Nye, J. S. (2003). U.S. Power and Strategy After Iraq. *Foreign Affairs*, 82(4), 60-73.

O'Meara, D. (2006). 'American Empire' and 'US Imperialism' after the war in Iraq?: The American state in the contemporary global order. *LABOUR, Capital and Society*, 39(1), 4-33.

Panitch, L., & Gindin, S. (2006). Theorizing American Empire. A. Bartholomew (Dü.) içinde, *Empire's Law The American Imperial Project and the 'War to Remake the World'* (s. 21-43). London: Pluto Press.

Pierce, A. (2003). *Woodrow Wilson and Harry S. Truman Mission and Power in American Foreign Policy*. Westport: Praeger Publisher.

PNAC. (1998). www.iraqwatch.com. 05 29, 2014 tarihinde <http://www.iraqwatch.org/perspectives/rumsfeld-openletter.htm> adresinden alındı

Porter, B. (2006). *Empire and Superempire. Britain, America and the World*. New Heaven: Yale Press.

Posen, B. R., & Ross, A. L. (1996). Competing Vision for US Grand Vision. *International Security*, 21(3), 3-53.

Posen, B. R., & Ross, A. L. (2007). Competing Visions for U.S. Grand Strategy. B. Buzan, & L. Hansen (Dü) içinde, *International Security Volume III Widening Security*. London: Sage Publication.

Post, C. (2002). *solidarity*. 12 05, 2014 tarihinde <http://www.solidarity-us.org/node/1195> adresinden alındı

Post, T. W. (2001, 09 20). <http://www.washingtonpost.com/>: http://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html adresinden alındı

Powaski, R. (1998). *The Cold War: The United States and the Soviet Union, 1917- 1991*. New York: Oxford University Press.

Prato, C. M. (2009). *The Need for American Hegemony*. Quantico: United States Marine Corps, Command and Staff College.

Rawlings, H. R. (2008). Thucydides on the Purpose of the Delian League. P. Low (Dü.) içinde, *The Athenian Empire* (s. 49-57). Edinburgh: Edinburgh University Press.

Ries, J., & Weber, M. (1993). The Fateful Year 1898: The United States Becomes an Imperial Power. *The Journal of Historical Review*, 13(4), 4-13.

Ritchie, N., & Rogers, P. (2007). *The Political Road to War With Iraq*. London;New York: Routledge.

Rogers, P. (2004). *A War On Terror Afghanistan and After*. London: Pluto Press.

Ryn, C. G. (2003). *The Ideology of American Empire*.

[http://assassinationscience.com/:](http://assassinationscience.com/)

<http://assassinationscience.com/TheIdeologyofAmericanEmpire.pdf> adresinden alındı

Salam, R. (2014, 06 12). slate.com:
http://www.slate.com/articles/news_and_politics/politics/2014/06/iraq_sunnis_and_shiites_the_u_s_should_never_have_withdrawn_its_troops_in.html
adresinden alındı

Schumacher, F. (2002, Fall). The American Way of Empire: National Tradition and Transatlantic Adaptation in America's Search for Imperial Identity 1898-1910. *GHI Bulletin*, s. 35-50.

Sempa, F. P. (2008, 12). <http://www.unc.edu/>.
http://www.unc.edu/depts/diplomat/item/2008/1012/comm/sempa_visionaries.html adresinden alındı

Shimko, K. L. (2013). *International Relations, Perspectives, Controversies&Readings*. Boston: Wadsworth, Cengage Learning.

Simes, D. (2003). America's Imperial Dilemma. *Foreign Affairs*, 82(6), 91-100.

Singh, A. (2004). The Bush Doctrine: Creating Discord in International Security Critique. *A Worldwide Journal of Politics*, 78-119.

Smith, N. (2003). *American Empire Roosevelt Geographer and The Prelude Globalization*. Berkeley: University of California Press.

Stanford, U. o. (2014, 10 21). Beyond The Bubble:
<https://beyondthebubble.stanford.edu/assessments/explosion-uss-maine>
adresinden alındı

States, U. (1994). *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. Washington: US Government.

Stokes, D. (2005). The Heart of Empire? Theorising US empire in an era of transnational Capitalism. *Third World Quarterly*, 26(2), 217 – 236.

Sümer, G. (2008). Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(19), 119-144.

Szeman, I., & Brown, N. (2002). Michael Hardt and Antonio Negri interviewed by Nicholas Brown and Imre Szeman. *Cultural Studies*, 16(2), 177-192.

Tan, A. T. (2009). *U.S. Strategy Against Global Terrorism*. New York: Palgrave Macmillan.

Tauss, A. (2012). Contextualizing the Current Crisis: Post-fordism, Neoliberal Restructuring, and Financialization. *Colombia Internacional* 76,, 51-79.

Telatar, G. (2012). Yeni Muhafazakarlar Demokrasinin Yayılması ve Amerikan Dış Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(3), 159-187.

Thayer, B. A. (2007). The Case for the American Empire. C. Layne, & B. A. Thayer (Dü) içinde, *American Empire A Debate* (s. 1-50). New York: Routledge.

The White House. (2002, 09 17). *The National Security Strategy of the United States of America*. 12 24, 2014 tarihinde <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> adresinden alındı

Thompson, P. (2005). Foundation and Empire: A critique of Hardt and Negri. *Capital and Class*(86), 39-64.

Thucydides. (2014). 12 2014, 31 tarihinde [ucalgary.ca: http://people.ucalgary.ca/~vandersp/Courses/texts/thucydil.html](http://people.ucalgary.ca/~vandersp/Courses/texts/thucydil.html) adresinden alındı

Ünlü, R. B. (2010). İmparatorluk Fikrinin Gelişimi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 65(3), 237-266.

Üstün, S. (1997). "Turkey and the Marshall Plan: Strive for Aid". Ö. K. Çınar Özen içinde, *The Turkish Yearbook vol XXVII* (s. 31-52). Ankara: Ankara University Press.

Uzer, U. (2013). 21. Yüzyılda Tek Kutupluluk Tartışmaları. *Bilge Strateji, cilt 5, sayı 8*, 69-93.

Vaisse, J. (2010). *Why Neo Conservatism Still Matters*. Foreign Policy at Brookings.

Williams, P. D. (2008). *Security Studies an Introduction*. London&New York: Routledge.

Tarihi Süreç İçerisinde Amerikan İmparatorluğu

Wittkopf, E. R., M.Jones, C., & Kegly, C. W. (2008). *American Foreign Policy Patterns and Process*. Thomson Wadsworth.

Wright, S. (2007). *The United States and Persian Gulf Security The Foundation of the War on Terror*. Berkshire: Ithaca Press.

Yordan, C. L. (2006). The Imperial Turn: Analyzing Post 9/11 American Foreign Policy Through The Prism of 1898. *RHA*, 27-44.

Zelizer, J. E. (2010). How Conservatives Learned to Stop. J. E. Zelizer (Dü.) içinde, *The Presidency of George W. Bush*. Princeton: Princeton University Press.